

DOKUMENTUMOK
A BÉKÉS-TARHOSI ÉNEKISKOLA (1946–1954) ÉLETÉRŐL
DR. GYARMATH OLGA HAGYATÉKÁBAN

– S. Turcsányi Ildikó –

2007. június 13-án, 83 évesen elhunyt dr. Gyarmath Olga nyugalmazott gimnáziumi tanár, a Tarhosi Énekiskola egykori pedagógusa, a Békés-Tarhosi Baráti Kör titkára, később alelnöke. Kérésének megfelelően hagyatékának egy része, mintegy 500 db értékes dokumentum, a Békés Városi Jantyik Mátyás Múzeum történeti gyűjteményébe került.

Gyarmath Olga 1923. szeptember 27-én Zalaegerszegen született, Nagyváradon szerzett tanítói oklevelet. A háború alatt családjával Ausztriába menekült. Salzburgban egy bőrgyárban dolgozott kétkézi munkásként. 1947–1954 között Gulyás György hívására a Tarhosi Énekiskola tanára lett. Az Énekiskola feloszlatása után a Dunántúlon vállalt munkát, közben Budapesten magyar-történelem tanári szakos egyetemi diplomát szerzett, a nyelvtudományokból doktorált. 1977-ben visszatért Békésre, a Szegedi Kis István Gimnáziumban tanított. Segítője volt a Békés-Tarhosi Zenei Napok szervezőgárdájának. A Békés-Tarhosi Baráti Körnek titkára, később alelnöke; a BÉTAZEN keretében működő „Szép Magyar Beszéd” tanártovábbképző tanfolyam szervezője, előadója lett. 2001-ben jelent meg önéletrajzi indíttatású könyve, „Tudsz-e Tarhosért lelkesedéssel dolgozni?” címmel. Munkásságát, életművét 1989-ben Békés Városért kitüntetéssel, 2004-ben a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkeresztjével ismerték el.

Múzeumunkba került hagyatékának legértékesebb része a Gulyás György által alapított, az ország első állami ének- és zenei általános iskolája rövid működési idejéből (1947–1954) származó dokumentumanyag. A Kodály-elveken alapuló iskola a vidéki tehetséges gyermekeket kívánta felkarolni. „A békéstarhosi iskolaalapítás azt a célt szolgálta, hogy felkutassa az arra érdemes zenei tehetségeket, főleg a vidéki gyerekeket, és biztosítsa számukra a tanulás, a zenei képzés és továbbtanulás lehetőségét” – ahogyan maga Gyarmath Olga vallotta.¹ Az évtizedeken át megőrzött iskolai füzetek, dolgozatok, rajzok a diákok mindennapi életét mutatják be, míg a tanmenetek, tanári feljegyzések, meghívók, tájékoztatók, egyéb hivatalos iratok az iskola működéséről tudósítanak. E pótolhatatlan értékű iratanyag egyes darabjait igyekszünk ezúttal ismertetni, lehetőleg kronologikus rendben.² A dokumentum természetétől, tartalmától függően esetenként annak teljes szövegét is közzétesszük,

¹ GYARMATH 2001. 25.

² Ezúton köszönöm lektoromnak, Bencze Lászlóné dr. Mező Juditnak lektori véleményében adott hasznos jótanácsait, szíves támogatását.

hiszen ezek szóhasználata, stílusa, hangulata egyfajta lenyomata az adott korszak társadalmi, politikai viszonyainak, elvárásainak. Bár Gyarmath Olga hagyatékában nagy mennyiségű fotó is szerepel, ezek nagy része már megjelent az énekiskoláról szóló könyvekben, így közzétételük megismétlésétől inkább eltekintünk.

Az emlékanyag tarhosi iskolára vonatkozó részének legkorábbi keltezésű darabja³ Gulyás György gépelt megnyitóbeszéde, melyet 1947. február 15-én, a tarhosi Énekiskola ünnepélyes megnyitása alkalmával mondott. A sárgult lapokon megőrződött beszédet maga Gulyás György már teljes egészében közölte „Bűneim... bűneim?” című könyvében,⁴ így abból most nem idézünk.

Találunk a hagyatékban több tanulónévsort, időrendben első egy „K i m u t a t á s 1947. évi július 20-án, és augusztus 10-én megtartott képességvizsgálaton⁵ felvett tanulókról”. Bár a lista láthatóan nem teljes, csupán egyetlen lapja⁶ maradt meg 107 gyermek adataival, néhány következtetés azonban így is levonható belőle. A jelentkezett gyermekek nagyobb része (77,2%) Békés megyei, közülük 16 békési és 2 tarhosi diák is van. A szomszédos megyék viszonylatában érdekes jelenség, hogy míg Csongrádból és Hajdú-Biharból csupán 1-1 nevet, addig Jász-Nagykun-Szolnok megyéből 13 nevet találunk a névsorban, összességében pedig a szomszédos megyékből jött a felvételizők 15,2%-a. Vagyis a leendő diákok 92,4%-a viszonylag közelről érkezett az Énekiskolába. A legtávolabbi település a Baranya megyei Vokány, de Budapestről (1 fő), Pest megyéből (2 fő) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből (2 fő) is jöttek. Igen nagy a képességvizsgán elért ponteredmények szórása, 18 ponttól 36 pontig terjed a határ. A lista legismertebb neve Szokolay Sándor zeneszerző, aki a líceum I. osztályába kérte felvételét, és a vizsgán az egyik legmagasabb eredményt, 36 pontot ért el.

Neve szerepel egy másik listán⁷ is, Bencze László és Mező Imre neve mellett, amely „A Békés-tarhosi állami ének és zenei szakirányú Líceum érettségizett tanulók adatai”-t tartalmazza, kelt 1950. július 2-án. A 9 érettségizett diákot felsoroló iraton a tanuló neve mellett szociális származását, a szülők foglalkozását, a tanuló lakcímét jegyezték fel, valamint azt is, hogy az illető tovább akar-e tanulni. Ebben az oszlopban kivétel nélkül „igen” szerepel. A diákok több mint fele, 5 fő értelmiségi származású, 4-nek az egyik szülője tanító. Hárman munkás környezetből jöttek, és csak egyikőjük szülei parasztok.

Őrzünk még egy 1951. július 23-án kelt kimutatást⁸ az I. gimnáziumba felvettekről, melyet az igazgató megbízásából Holló Sándor tanár terjesztett fel a Megyei Tanács Oktatási Osztálya számára, Csete József előadónak címezve. A névsorban a tanuló neve mellett annak szociális kategóriáját, lakhelyét és a fizetendő

³ JMM.BT. 2007.1.143.

⁴ GULYÁS 1988. 43–45.

⁵ A képességvizsgálatról részletesebben: CSENDE 1976. 34.

⁶ JMM.BT. 2007.1.124.

⁷ JMM.BT. 2007.1.160.

⁸ JMM.BT. 2007.1.159.

juttatást tüntették fel. Láthatóan az Énekiskola híre országosan elterjedt, a diákoknak már csak alig több mint a fele (10 fő, 53%) Békés megyei, további 21% a szomszédos megyékből érkezett, de jöttek Bács-Kiskunból (Ordasról 1 fő), Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből (Miskolcra 1 fő), Újpestről, Szabolcs-Szatmárból (Nyírbátorból 1 fő), míg a legtávolabbról beiratkozott elsős Pápáról való. A szülők foglalkozását tekintve a megoszlás igen egyenletes, 7–6–6, vagyis a diákok $\frac{1}{3}$ -a értelmiségi, $\frac{1}{3}$ -a munkás és $\frac{1}{3}$ -a paraszt származású. Igen érdekes a fizetendő térítés megoszlása, a tanulók több mint $\frac{1}{3}$ -a (7) ingyenességet kapott. Esetükben nagyjából azonos számú az értelmiségi, munkás vagy paraszt származású. Körülbelül ugyanennyien, 8-an a legalacsonyabb térítési díjat, 50 forintot, míg ketten 100, szintén ketten pedig 150 forintot fizettek, ez utóbbiak szülei munkások voltak.

Az iskolai oktatásról némi információt ad a gyűjteményben található két órarend, melyeket Gyarmath Olga osztályfőnökként jegyzett. Az egyik⁹ 1949. VI. óra keltezett, a VII. osztály órabeosztását az igazgató, Gulyás György is jóváhagyta aláírásával (1. kép). A tanítási idő heti 6 nap (hétfő–szombat), 3 napon 4, a másik 3 napon 5 órája volt a diákoknak. Ez a 27 óra nagyjából megfelel az általános iskola hetedik osztályában most kötelező 28 órának, az órák összetétele azonban több szempontból különbözik. Heti 5 órában tanulták a gyerekek a magyar nyelv és irodalom tantárgyat, heti 1 történelem, 2 földrajz, 3 fizika, 3 számtan, 2 rajz, 2 testnevelés, 3 gazdaságtan (zárójelben megjegyezve: kézimunka) órájuk volt. Az órarendben szerepel heti 1 óra szabad beszélgetés, és heti két óra „Az ember élete” (talán biológia) tantárgy, valamint egy vallásóra is. Ami meglepő, hogy ebben a hivatalos táblázatban csupán 2 énekórát tüntettek fel. Van viszont egy másik¹⁰ iratunk, „Az Országos Állami Ének és Zenei Körzeti Általános Iskola helyi óraterve 1950 évre”, amelyben kissé más beosztással találkozhatunk, többek között az előbbi esetben hiányolt nagyszámú énekórával. Természetesen minden évfolyam óraszámát közlik, minket azonban csak a hetedikesek időbeosztása érdekel. Itt összességében már 36 óra szerepel (nyilván ez délutáni elfoglaltságot is feltételez), magyarból heti 6, történelemből 2, földrajzból 2, fizikából 4, számtanból 3, rajzból 2, testnevelésből heti 1 óra. Az „ember élete” (biológia?) 2, szabad beszélgetés heti 1 órában folyik, és újdonságként találkozunk heti 3 óra orosz nyelvi oktatással is. Énekiskolához méltóan helyrebillen az ének-zene oktatásának kérdése is heti tíz órával, az alábbi megoszlásban: 4 ének, 2 társas zene, 2 zongora és 2 második hangszeres óra.

A gyűjteménybe került még egy keltezés nélküli és szignálatlan órarend¹¹ is, melyen összességében 24 ének-zenei foglalkozást tüntettek fel. Mivel ez sehogy sincs összhangban a feldolgozásokban¹² közölt, központilag elfogadott, osztályonkénti heti 9, illetve 10 zeneórával, úgy gondoljuk, talán a szaktanárképzőre vonatkozik:

⁹ JMM.BT. 2007.1.197.

¹⁰ JMM.BT. 2007.1.121.

¹¹ JMM.BT. 2007.1.113.

¹² CSENDE 1976. 119, 138, 140.

S. Turcsányi Ildikó

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
8-9	Énekgyakorlat	Népzene	Művészet-eszt. - krit. ¹³	Zeneelmélet	Politikai előadások, Alkotmány-tan	Módszertan
9-10	Zene-elmélet	Zene-elmélet	Népzene	Énekgyakorlat		Módszertan
10-11	Zenetörténet	Énekgyakorlat	Hangképzés	Transzp. Part. olv. ¹⁴		Énekgyakorlat
11-12	Transzp. part. olv.	Karvezetés	Zenetörténet	Karvezetés		Zeneelmélet
12-1	Zongora		Karvezetés	Zongora		Énekkar

Őrzünk egy kisebb, kézírással készült beosztást¹⁵ is, a dátum és aláírás nélküli lapocska valószínűleg a zongoragyakorlásra vonatkozhat (2. kép).

IV. gimn.	Gyakorló beosztás						
	hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek	szombat	vas.
Hegedűs Ilona		d.u. 2-3		d.u. 2-3		d.u. 2-3	
Hubai Etelka		d.u. 3-4		d.u. 3-4		d.u. 3-4	
Kóti Jolán	Este 8-9		Este 8-9		Este 8-9		
Pap Éva	Este 6.15-7.30	d.u. 3.15-4.30	Este 6.15-7.30	Este 6.15-7.30	d.u. 3.15-4.30	d.u. 3.15-4.30	
Somogyi Róza	d.u. 6-7		d.u. 6-7		d.u. 6-7		d.u. 3-4
Szánthó Ilona	d.u. 5.30-6.30	Reggel 6-7	d.u. 5.30-6.30	d.u. 5.30-6.30	Reggel 6-7	d.u. 6.30-7.30	
Tamás Magda	Este 6.30-7		Este 6.30-7		Reggel 6.30-7		
Urbán Erzsébet	Este 8-8.30	Reggel 5.50-6.10	Este 8-8.30	Reggel 5.50-8.30	Este 8-8.30	Reggel 5.50-8.30	
III. gimnázium							
Túri Margit				Reggel 6-7			
Brassó Erzsébet	Reggel 6-7		Reggel 6-7				
Kismarton Júlia						Reggel 6-7	

¹³ Művészet- eszt.- krit. = Művészet – esztétika – kritika.

¹⁴ Transzp. = Transzponálás (zenemű áttétele más hangnembe).
Part. olv. = Partitúra olvasás.

¹⁵ JMM.BT. 2007.1.169.

Az időpontokból azt is megtudhatjuk, hogy a gyerekeknek már reggel 6-tól (sőt 5.50-től) esetenként este kilencig folyamatosan volt elfoglaltságuk. Mindezt azonban szívesen vállalták, amint azt Gyarmath Olga önéletrajzi ihletésű könyvében¹⁶ olvashatjuk: „Nálunk a nap hivatalosan a hat órai ébresztővel kezdődött. A derengésben már élet volt, fények és hangok. Alig szólalt meg a kisharang, a zongoragyakorlók megteltek gyerekekkel. Nem kellett őket biztatni a gyakorlásra. »A zongoraházakra« – ahogy ezt az épületet hívni szoktuk – különben is büszkék lehetünk. Romépületként örököltük, valaha istálló lehetett, és mi hoztuk tető alá.”

Nemcsak a korabeli tarhosi mindennapokra, de az egész korszakra jellemző az a havi nevelési értekezletről készült¹⁷ jegyzőkönyv, melyet éppen ezért teljes terjedelmében közlünk. A nagyrészt ideológiai indíttatású hozzászólások között információkat találunk különböző tantárgyak oktatási módszeréről is, az ének- és zene-tanításról, a népdalok fontosságáról. Gulyás György egyszer megemlíti azt is, hogy a Tarhoson végzett diákokat szívesen fogadják a Zeneakadémián.

J e g y z ő k ö n y v

A Békés-tarhosi Országos Állami Ének és Zenei Szakirányú Gimnázium és Körzeti Általános Iskola nevelőtestületének 1950. december 14-én megtartott december havi nevelési értekezletéről.

Jelen vannak a tantestület tagjai, továbbá a békési iskolák képviselői.

Igazoltan távol: Szabó András, Pieke Edit, Ádám Sándorné.

Az igazgató megnyitja az értekezletet és ismerteti a 1033-2-2/1950. sz. rendeletet, amely a dec. havi nevelési értekezletet dec. 20–23. között kellene megtartani, de tekintettel arra, hogy későn kaptuk meg az értesítést, az időpont elhalasztása nem áll módunkban. Felkéri Varga Klárát, tartsa meg előadását.

Varga Klára: „A szocialista hazafiasságra való nevelés.” Előadásában a Köznevelés, Andics Erzsébet: Munkásosztály és nemzet és Zsdánov: „A művészet és filozófia” könyvek alapján általánosságban ismerteti a kérdést. 1./ Mi a haza, 2./ A nacionalizmus. 3./ Mi a kozmopolitizmus? 4./ A szocialista nemzetiség. 5./ A szocialista hazaszeretet jellemző vonásai. Előadása végén kéri a jelenlevőket, hogy a formális meghatározásokat konkrétumokkal támasszák alá.

Az igazgató felkéri a tantestület tagjait, hozzászólásaikban igyekezzenek rámutatni arra, hogy saját tantárgyukban mivel szolgálják a szocialista hazafiasságra való nevelést, és a felhozott esetben annak melyik alkotóelemét fejlesztették a tanulóknak.

¹⁶ GYARMATH 2001. 58.

¹⁷ JMM.BT. 2007.1.119.

Dr. Mező Imre elmondja, hogy a földrajz tanítás a szocialista hazaszere-tetre való nevelésre sok lehetőséget nyújt. Minden országgal kapcsolatban megbeszéljük, melyik táborhoz tartozik. Összehasonlítja a régi és új földrajz-tanítást, helytelennek találja a Kelet és Nyugat-Európa megkülönböztetést. A földrajzi tények változása nem döntő módon befolyásolja a társadalom válto-zásokat. Újságcikkeket ügyesen felhasználhatunk.

Gulyás György: ne csupán a régi és új tanítás közötti különbséget emeljük ki, hanem számoljunk be konkrét formában arról, hogy saját tárgyunk kere-tén belül hogyan szolgáljuk az új ember nevelését, és hazafiasságának kiala-kulását.

Varga Klára: ne gondoljunk nagy dolgokra, az iskolai élet minden apró megnyilvánulása hozzájárul a hazafiasságra neveléshez.

Bíborka Rózsa: össze kell kapcsolni a tanítást az étellel. Pl. az emeletes törtek egyszerűsítését hasonlítsuk ahhoz, hogyan könnyíti meg a dohánygyári munkás munkáját az olyan fémlemez, amelyiken száz mélyedés van, így a munkás minden mélyedést kitölt cigarettával és így számlálás nélkül pontosan száz cigaretta van a dobozban. A magasabb matematika példájánál, amelyekre több megoldás van, de egy a legcélravezetőbb, felhívhatjuk a figyelmet arra, hogy az újítók is ilyen célszerű megoldást találtak az iparban.

Pető Klára: a számtantanítást fel lehet használni a fegyelem kialakítására. A fizikával kapcsolatban rá kell mutatnunk arra, hogy az ember le tudja győzni a természetet; ezáltal akaratra és munkára való nevelést végzünk.

Kapás Géza: a hazafiság kapcsolatban van az imperializmus megdöntésé-nek kérdésével. Meg kell mutatnunk a gyermeknek a szocialista társadalom felsőbbrendűségét, így a gyermek lelkesedik az eddig elért eredményekért és ő is tevékeny részesévé akar lenni a szocialista építésnek. Aktuális újságcik-kekkel, az államok kölcsönös kereskedelmi szerződéseinek ismertetésével felhívjuk figyelmüket a proletár nemzetköziségre. Számtanórán számadatok-kal bizonyítjuk be a kapitalista államok hanyatlását.

Bíborka Rózsa: Azt hallottuk, hogy „kozmpolita az is, aki nem veszi tu-domásul a szovjet eredményeket, és ugyanakkor kritika nélkül fogad el min-dent, ami nyugatról jön”. A számtannal kapcsolatban az volt eddig a helyzet, hogy elhallgattuk a keleten elért eredményeket. Ki hallott pl. Lobacsevszkijről, aki Bolyaival és Gausszal egyidőben felfedezte a nem-euklideszi geometriát? Vagy: Euler tétele szerepelt az érettségi tételek között, mégis kevesen tudják, hogy a szentpétervári Akadémia matematikai osztályának igazgatója volt.

Gulyás György: az említett tárgy a szocialista hazafiság melyik alapelem-ének kifejlesztésére szolgál?

Bíborka Rózsa: a természet legyőzése, akarat, kitartás.

Czeizner Katalin: a szomszéd népek zenéjének oktatásával kapcsolatban sok alkalom nyílik a szovjet hazafiság megbeszélésére. A zongora tanítása alkalmas a szocialista ember tulajdonságainak kifejlesztésére, pl. kritika, önkritika, önállóság. A versenyt szeretik a gyerekek, de tudatosítani kell a verseny célját.

Gulyás György: a zenetanításban Tarhoson a zongora-oktatásnak volt a legtöbb nehézsége, mégis az Akadémián szívesen fogadják a tőlünk kikerült gyerekeket, mert nem tudnak nagyon sokat, de amit tudnak, azt alaposan tudják, önállóak.

Mező Imréné beszámol arról, hogy az énektanítással kollektív munkára szoktatja a gyerekeket. Igyekszik ránevelni a tanulókat a szocialista tulajdon megbecsülésére.

Kulcsár Erzsébet: Az orosz olvasmányokkal kapcsolatban is lehet szocialista tulajdon megbecsülésére nevelni. Pl. a „Találkozás Sztálinnal” c. olvasmány után kiemelhetjük, hogy a szovjet repülő áldozatok árán is megőrizte a repülőgépet; mi is vigyázzunk a szocialista tulajdonra. Hegyi Gyuláné cikkével kapcsolatban megjegyzi: helytelennek tartja, hogy az órából sok időt vegyen el az ideológiai nevelés, mert a szocialista ember alapvető tulajdona a szaktudás.

Gyarmath Olga: a történelem órákon fel kell hívnunk a gyerekek figyelmét arra, hogy a nép maga kormányozza életét, így munkájukkal a saját életkörülményeik javulását is előmozdítják. A tarhosi iskola nehéz körülmények között indult meg, a gyerekek látták a fejlődést, sokszor maguk is dolgoztak, így tudtunk jó eredményt elérni. Osztályának tanulmányi eredményét a kollektív felelősség tudatosításával próbálja javítani.

Pető Klára: a kollektív felelősség hangoztatása mellett ne felejtkezzünk meg az egyéni felelősségre való nevelésről.

Gulyás György: az egyéni felelősségre való nevelés központi problémánk.

Holló Sándor: az énektanításban megkülönböztethetünk közvetlen és közvetett nevelést. Közvetlen nevelés a mozgalmi dalok tanítása, közvetett a népdaltanítás, amely a hazai nyelv és kultúra megismerésének egyik fontos útja. Mi a különbség narodnyicizmus és a népdal fontosságának kiemelése között? A haladó népdaltanítás nem emeli mindenek fölé a parasztság szerepét, sőt kihangsúlyozza, hogy az ötfokúság nem pusztán magyar sajátosság. Ráműtathatunk arra is, hogy a népi kultúra felvirágzását mennyire elősegíti a Szovjetunióban a szocialista államrendszer. – A zenetanulás kitartó munkát kíván, ezért jellemnevelő hatású. Egyéni felelősségre nevelés: a tanuló párnak tudnia kell, hogy párja miért nem tanult.

Gulyás György: a narodnyicizmussal kapcsolatban idéz a Thomson-Klingender könyvből, amely szerint más az előkelők és más a nép szépség-ideálja. A népdal nemcsak zeneileg, hanem tartalmilag is nevel, realisabb és életszerűbb, mint az úri „magyar nóta”.

Szúdnyé: az új zene fő jellemvonása a magas eszmei tartalom. Minden órán előjátszik a gyerekeknek orosz zeneszerzők műveiből, így is szolgálja a szocialista hazaszeretet kifejlődését.

Gulyás György: a népdal kérdésével kapcsolatban megemlíti, hogy az is az internacionalizmus-patriotizmus problémájához tartozik. A népdal és zene érzelmileg erősíti a tanulók hazafiságát és internacionalizmushoz segít.

Veres Katalin: az irodalom-tanítás során párhuzamot kell vonnunk múlt és jelen között. Ki kell emelnünk, hogy a szocialista hazaszeretethez hozzátartozik az ellenség gyűlölete is.

Az igazgató felkéri a vendégeket, szóljanak hozzá a tárgyhoz vagy tegyék meg észrevételeiket. Megemlíti Takács István kérdését: hogyan alakítjuk ki a munkafegyelmet? Elmesél egy esetet a tarhosi iskola történetéből, amikor az új gyerekek egy közös munka alkalmával találták meg helyüket a régiek között. Ha a közös munkához szükséges összetartozás érzése megvan, a nevelő és a gyerekek kapcsolatán múlik nagyrészt az egyes tárgyak szeretete.

Takács István: beszámol a tantestületükben folyó fizikatanítás eredményességének okairól. (Gyakorlati tanítás.)

Kulcsár Erzsébet: a IV. líceum magyar óráin a szemináriumszerű feldolgozási móddal sikerült a gyerekek munkakedvét növelni.

Holló Sándor: a nevelő lelkesedése megszeretteti a tárgyat a tanulókkal.

Czeizner Katalin: engedni kell, hogy a tanulók egyéni munkájának nagy része legyen az órán.

Dudkon László: beszámol arról, hogyan sikerült az ötfokú tankönyv segítségével megkedveltetni az énektanítást.

Vég Lászlóné: az egész gyűlés lefolyása tanulságos volt. A tarhosi kartársak tudják az ideológiát. Különösen tetszett az, hogy az igazgató kartárs alkalomán a konkrétumok felé terelte a vitát. Az egyéni felelősségre való nevelést fontosnak tartja a kollektív felelősség mellett.

Gulyás György hangsúlyozza, hogy nem akartunk kirakat-értekezletet rendezni, amit a kartársak láttak, itt alakult ki.

Holló Sándor szeretné tudni, hogy azokban az iskolákban, ahol nincs diákothon, és így a kollektív nevelés korlátozott, hogyan fejlesztik ki az egyéni felelősséget?

Gulyás György: erre a kérdésre alapos és kimerítő választ csak egy másik tapasztalatcsere alkalmával kaphatunk, mert az itt jelen levő kartársak erre a kérdésre nem készülhettek fel, így a többi kartárs tapasztalatairól nem számolhatnak be.

Az igazgató kéri a tarhosi tantestületet, hogy tanmenetükbe írják be minden hónapra előre, a szocialista hazaszeretet melyik vonását akarják a tanulóknak kifejleszteni.

Az igazgató megköszöni a berkei vendégek látogatását, és kéri őket, hogy ők is hívják meg a tarhosi tantestületet hasonló tapasztalatcsereére.

A gyűlést bezárja.

Kmf.

igazgató	jegyző
A tantestület tagjai:	
Czeizner Katalin	Dr. Mező Imréné
Papp László	Szűdnyé Dános Lili
Ádám Sándor	Kollonay Zoltán
Gyarmath Olga	Holló Sándor
Kulcsár Erzsébet	Dr. Mező Imre
Varga Klára	
Veres Katalin	

Az intézmény gazdálkodására utaló, ceruzás kézírással készült dokumentumunk¹⁸ is van, „Állami Zenei Gimnázium és Konzervatórium Békés-Tarhos” fejléccel, 1952. I. 5-i dátummal, „Összesítés kiadási alrovatokról 1951 dec. hóban” címmel. Az irat rovataiban az intézménynek kiutalt ellátmányokat, a bruttó és a nettó felhasználást, valamint a maradványt tüntették fel, így megtudhatjuk, hogy az Énekiskola 1951 végén + 41 828 forinttal zárta a pénzügyi évet.

A következő versenyfelhívásokból az iskola belső életéről, a diákokkal szembeni tanulmányi és magatartásbeli elvárásokról kapunk információkat, kissé beleláthatunk abba is, milyen lehetett az a „tarhosi szellem”. Az egyik¹⁹ 1951-ből származik (3. kép).

¹⁸ JMM.BT. 2007.1.166.

¹⁹ JMM.BT. 2007.1.136.

F e l h í v á s

Versenyt indítunk szept. 26-tól kezdődően a negyedévi ellenőrző értekezletig az összes közép és általános iskolai osztályok között a „Bartók Béla tanulócsoporthoz” cím elnyeréséért.

Verseny szempontok:

1. Magatartás: Fegyelem az óráközi szünetben.
Fegyelem az órák alatt.
Osztály rendje (dekorálás, díszítés)
Az iskola felszerelésének kímélése.
Magatartás a nevelőkkel, hivatalsegédekkel, tanuló társakkal szemben.
Tanszerek rendben tartása.
Szolgálati kötelességteljesítés
Külső megjelenés.
2. Tanulmányi eredmény
3. Mulasztás, késés, gyakorlók pontos megtartása.
4. Lemorzsolódás

A győztes osztály részére a névadás alkalmával hangversenyt rendezünk.

Békés-Tarhos, 1951. szept. 26.

Mánya Éva
igazgatóhelyettes

A következő évben²⁰ is versenyt hirdettek:

A verseny szervezeti szabályzata.

„Novikov” tanulócsoporthoz név elnyeréséért 1952. január 7-én újabb versenyt indítunk be.

Verseny pontok:

1. Tanulmányi eredmény
2. Óra alatti magatartás
3. Sorakozás, bevonulás
4. Késés
5. Gyakorlás elmulasztása.

²⁰ JMM.BT. 2007.1.57.

6. Egyéb. Ide tartozik a felszerelés kémelése, nevelőkkel szembeni magatartás, megbízások teljesítése, külső megjelenés, hulladékgyűjtés. A kiértékelés pontozással történik. Mindezzel kapcsolatosan lehet jó és rossz pontokat szerezni. A jó pontokat pirossal, a rosszakat grafitlall jelöljük. A pontozást minden osztályban az osztályfőnök által kijelölt versenyfelelős végzi. A pontozási ívet a tanítás befejezése után minden nap köteles a versenyfelelős leadni a tanáríba az iskola versenyfelelősének összesítésre.

A pontozás rendje a következő:

1. Tanulmányi eredmény: Ha valaki egy tárgyból a negyedévi eredményénél gyengébben felel úgy rossz, ha jobban felel úgy jó pontot írunk be az osztálynak. Ennek eldöntése a nevelő feladata. (Ha elfelejtené megmondani, úgy a versenyfelelős azt megkérdezi.) A zenei tárgyakból elért eredményt külön rovaton pontozzuk. A következő anyagon kívül betanult gyakorlat, vagy bármilyen többletmunka elvégzéséért esetenként 3 jópontot adunk. Az ilyen eseteket a zenetanárok pontozzák.

2. Óra alatti magatartás: Idetartozik minden el nem készített házi feladat, ott-hon felejtett tanszer, füzet. Ahány figyelmeztetés az óra alatt, annyi rosszpontot írunk be. Akár fegyelmeztelenség, akár az előbb felsoroltak miatt, annyi rosszpontot írunk be. Jópontot csak abban az esetben írunk be, ha selejtmentes az óra, vagyis sem tanulmányi eredményből, sem sorakozásból, sem óra alatti magatartásból nem írtunk be pontot. Ilyenkor a jelenlévők számának $\frac{1}{4}$ -e jópontot írunk be. Selejtmentes nap esetén (amely napon egy pont se esett, és hiányzó sincs) az osztály létszámával egyező számú jópontot adunk.

3. Sorakozás, bevonulás:

Rossz: Minden figyelmeztetés személyenként 1-1 pont

Jó csak abban az esetben, ha a sorakozásért egész nap nem kellett rosszat bejegyezni. Ilyenkor a jelenlévők számának megfelelő pontszámot jegyezzük be. (Ezt és a selejtmentes napért járó pontokat nem jegyezheti be az osztály versenyfelelőse, csak a napi kiértékeléskor az iskolai versenyfelelőssel együtt.)

4. Késés: Minden a tanár után a tanterembe belépett tanuló 1-1 rosszpont.

5. Gyakorlás elmulasztása. Ebben a rovatban egyedül Olga néni tehet bejegyzést. Minden héten egy alkalommal. Minden igazolatlanul mulasztott gyakorló 5 rosszpont.

6. Egyéb: Alkalmanként a nevelő vagy osztályfőnök bemondás alapján esetenként 2-2 rosszpont.

Hulladékanyagért: 1 kg vas – 2 jó, 1 kg papír vagy rongy – 5 jó, egyéb hulladék, pl. gumi, réz, fém stb. kilónként 15 jópont. A hulladékanyagot az úttörő társadalmi munka felelőse veszi át. Hetenként egyszeri hulladék beadás pontos idejét a faliújságon fogjuk közölni.

Kiértékelés: az osztályok versenyfelelősei a tanítás befejezésekor a versenyfelelősnek a tanáríba adják be. Minden nap kiértékeljük. Összeadjuk külön a jó – külön a rosszpontokat. Majd a jó- és rosszpontok különbségét elosztjuk az osztály

létszámával (nem a jelenlévők számával, ezért arra kell törekedni, hogy lehetőleg ne legyen mulasztó).

A végső kiértékeléskor minden igazolatlan mulasztásért, ami ez idő alatt volt, 15 rossz pontot írunk. Amelyik versenypontból rosszpont az egész idő alatt nem volt, az osztály létszámának megfelelő jópontot adunk. A végső kiértékelés a napi kiértékelés mintájára történik. A pontokat 5 pontig egyenként jegyezzük be, ötnél több pontot számmal jegyünk be.

Békés-Tarhos, 1952. január 5.

Mánya Éva
igazgatóhelyettes

Voltak természetesen lemaradók is a diákok között, akik nem tudtak úgy teljesíteni, ahogy a fentiekben leírtak szerint elvárták. Erre utaló kézírásos szülői levél²¹ is került gyűjteményünkbe:

Békés tarhosi Zene Iskola Igazgatósága

A le küldött félévi bizonyítvány azt mutatja, hogy kislányom Vass Irén a Tarhosi Zene Iskola 8ik osztályában gyenge, illetőleg elégtelen eredményt ért el. Nem kételkedem az osztályzás igazságos voltában, esetleg annyi mentsége lehet kis lányomnak, hogy szeptemberben írószerekre neki küldött pénzt még ez ideig sem kapta meg és hosszabb ideig nem tudott a többiekkel haladni a tanulásban. Ettől eltekintve tanárainak módjában van véleményt mondani rólla és ezt velem tudatni, hogy vajon nem felesleges kiadás-e nekem kislányomat abban az iskolában tovább tanulni hagyni.

Én öt gyermeket járatok iskolába. Fizetésemem kívül egyéb jövedelmem nincs és csak azt a gyermekemet tanítatom tovább amelyik bírja is a tanulást.

Nagyon kérem az iskola igazgatóságát értesítsen arról, hogy van-e remény arra, hogy kis lányom feljavul a tanulásban.

Amennyiben ez reménytelen úgy én még az év befejezése előtt vissza hozom.

Tisztelettel: Vass Miklós

Miskolc 1952 II 12.

Gyarmath Olga pedagógusként magyart és történelmet tanított (szükségképpen rajzot is, ha a kényszer úgy hozta – lásd visszaemlékezéseiben²²) a tarhosi általános iskolai osztályokban, emellett nevelőtanárként felügyelte a kisebbek délutáni foglalkozásait, és mindvégig osztályfőnök is volt. Ezzel kapcsolatban is megőrzött

²¹ JMM.BT. 2007.1.157.

²² GYARMATH 2001. 98.

több dokumentumot, elsőként egy, az osztályfőnöki jelentések elkészítéséhez összeállított szempontrendszer.²³

Szempontok az osztályfőnöki jelentések elkészítéséhez.

1. Létszám – változásai. Kimaradtak – kimaradás oka – tényleges létszám.
2. A tanulók szociális megoszlása.
3. Hiányzások. Milyen módszerekkel harcol az osztályfő a hiányzások ellen.
4. Tanulmányi eredmény elemzése:
 - a./ a tanulók szociális származása szerint
 - b./ tantárgyak szerint
5. Az osztályban folyó oktató-nevelő munka értékelése.
 - a./ milyen eszközöket használtak fel az osztályban tanító nevelők az osztály tanulmányi eredményének emelésére / Különös tekintettel a munkás-paraszt tanulók tanulmányi eredményének fokozására.
 - b./ korrepetálás
 - c./ tanuló csoportok megszervezése, munkájuk eredményessége.
6. Az osztály fegyelmi állapota.
7. Az ifjúsági szervezetek munkájának értékelése (Disz – Úttörő szervezet) (Esetleges káros, ellenséges ideológiai befolyás milyen formában nyilvánul meg – kozmopolitizmus stb. klerikális reakció)
8. A tanulók zenei előmenetele.
9. Milyen módszerekkel érte el az osztályfőnök a jó osztályközösség kialakítását?
10. Hospitálások tapasztalatai. (Mennyiben segítette elő a nevelők oktató-nevelő munkájának emelkedését az ideológiai képzés?)
11. Szemléltetés órákon. (Szemléltető eszközök készítése – ezek felhasználása.)

A fenti szempontrendszer természetesen nem terjedhetett ki mindenre, Gyarmath Olga osztályfőnöki munkájának segítésére saját munkatervet²⁴ is kidolgozott, keltezése 1952. október 16. Bár az, hogy hányadik osztályra vonatkozik, nem fordul elő a dokumentumban, a benne foglaltak alapján azt mindenképpen elmondhatjuk, hogy az általános iskola felső tagozatáról van szó. A leírtak azt mutatják, hogy az osztályfőnök a rá bízott gyermekek legapróbb dolgaira is odafigyelt.

²³ JMM.BT. 2007.1.175.

²⁴ JMM.BT. 2007.1.165.

Osztályfői munkaterv.

A/. Tanulmányi színvonal emelése, iskolai fegyelem megszilárdítása.

1. Tanulók könyv és füzet ellátása, ellenőrzése.
A tankönyvek és füzetek tisztaságának ellenőrzése.
Határidő: havonként egyszer.
2. Tanulócsoporthoz megszervezése.
Határidő: havonként egyszer.
3. Tanulócsoporthoz ellenőrzése.
Határidő: folyamatos.
4. Tiszta és rendezes öltözködés ellenőrzése.
Határidő: folyamatos.
5. Hetenkénti óralátogatás.
6. Az iskolai vagyoni megbecsülése, ellenőrzése.
Határidő: folyamatos.
7. Az iskolai verseny megbeszélése, beindítása.
Versenyfelelős az osztályban: Kerényi Kázmér.

B/. Politikai és erkölcsi nevelés:

1. Szocialista hazafiságra való nevelés. Az igazi hazaszeretet.
Irodalom: Petőfi: Az apostol. (Részlet)
Megemlékezés: Eger hősi védelme.
Irodalom: Gárdonyi: Egri csillagok. (Részlet)
2. A Párt és Rákosi elvtárs iránti szeretetre, ragaszkodásra való nevelés.
Irodalom: Rákosi-per. (Részlet)
3. A tanulás, mint a Párt és a haza iránti kötelesség.
Irodalom: Gorkij: Ahogy én tanultam.
Példák: költőink, zeneszerzőink életéből.
4. Tarhos élete és fejlődése 1947-től napjainkig.
5. Egészségünk megóvása.
6. Népmesék olvasása.
7. Jó közösség kialakítása. Közös séta a parkban. Játék.
8. Jó időbeosztás. Megbeszélés.
9. A szép tanterem. Az iskola szeretete. A tisztaság.
10. Az úttörő munka osztályunkban.
11. Beszélgetés Kodály Zoltánról.
12. Közös kirándulások az év folyamán. Megbeszélés.

C/. A tanulókkal való egyéni foglalkozás:

1. Minden tanulóval egyéni beszélgetés. Határidő: negyedévenként.
2. Bondár Ildikóval kapcsolatos magatartási problémák megbeszélése az osztályban tanító nevelőkkel és a zenetanárokkal.

3. Szép István úttörő munkájának rendszeres ellenőrzése.
4. Könczöl Etelka tanulmányi eredményének hetenkénti ellenőrzése.
5. Csökmei Ida meglátogatása szüleinél.
6. Tessényi Gábor magatartásának naponkénti ellenőrzése.

D/. Szülőkkal való kapcsolat: Havonkénti levélírás.

E/. Az osztályfőii munkaközösség munkájában való részvétel.

F/. Adminisztratív feladatok:

Osztálynapló vezetése. Anyakönyv elkészítése. Negyedévi jelentések, statisztikák elkészítése.

Tarhos, 1952. október 16-án.

A szempontsor és a munkaterv mellett a következő évből már osztályfőnöki jelentést²⁵ is ismerünk, a nevek egyezése alapján biztosan a munkatervben szereplő osztályra vonatkozott. A negyedévi jelentés részletesen beszámol az egyes diákok tanulmányi és magatartási problémáiról. A végén olvashatjuk azt is, hogy Gyarmath Olga gimnáziumi művészettörténeti órákon való hospitálással igyekszik jobban felkészülni saját történelemtanítására.

OSZTÁLYFŐI JELENTÉS

1953. I. negyedév.

Osztálylétszám: 13. Más iskolából átiratkozott 1 tanuló, Gébert Ilona.

A tanulók szociális származás szerinti megoszlása:

- Munkás: 4.
- Paraszt: 3.
- Értelmiségi: 4.
- Egyéb: 2.

Egészségi állapot kielégítő. Tíz tanuló nem mulasztott egyetlen tanítási napot sem. Hosszabb ideig betegeskedett Virágos Lídia, aki influenzás volt. Gyengébb szervezetű tanulók: Ferenczi Margit, Zubor Mária. Debreczeni Lajosnak a szíve fáj elég gyakran.

Hiányzás-mentes napok száma: 35.

Tanulmányi eredmény:

- Jeles: 2. (Ferenczi Margit P., Gébert Ilona E.)
- Jó: 3. (Virágos Lídia M.)

²⁵ JMM.BT. 2007.1.164.

Közepes: 5.
Elégséges: 1. (Gyuri Mária)
Elégtelen: 2. (Galambos László M., Zubor Mária P.)

Dicséretet érdemel jó munkájáért: F e r e n c z i M a r g i t, aki igen lelkiismeretesen dolgozott. Mint tanulóörvezető is jó munkát végzett, amiben lehetett, segítette a társait, s őszintén örült, ha valaki az osztályban, főként gyengébb tanulók esetében, jól felelt. Jellemző rá, hogy bármit rábíz az ember, azt lelkiismeretesen és maradéktalanul elvégzi.

A jó rendűek közül Bondár Ildikóval kell foglalkozni. Igen intelligens, de a könyv nélküli szövegek, pl: vers, orosz szavak megtanulására lusta.

A közepesek közül Fejes Antal tanulmányi eredményét kell javítani, állandó ellenőrzéssel, mert igen okos gyerek és zeneileg nagyon tehetséges. Szabó Teréz nem elég kitartó a munkában, nála akarati nevelésre van szükség. Szemerády Miklós fegyelmezetlen magatartásával van kapcsolatban aránylag, az ő képességeihez képest gyenge tanulmányi eredménnyel. A tanári testület véleménye szerint nála a bátorítással próbálkozzunk.

Elégséges tanulók közül G y u r i M á r i á-val kell többet foglalkozni, rendszeres korrepetálással. Ennek a gyerekeknek az orosz megtanulása okoz sok nehézséget, s a helyesírása is meglehetősen bizonytalan. Javasolom az orosz tanárnak, aki egyébként korrepetálta is, hogy a jobb tanulók közül állítson lecke kikérdezőt mellé. Annál inkább foglalkozni kell ezzel a gyerekekkel, mert zeneileg jó képességű.

Elégtelen előmenetelt ért el: Galambos László. Nagy hiba nála, hogy az órán nem akar megszólalni. A hallgatásának oka, hogy véleményünk szerint nem tanul rendszeresen, szilenciumon pl. fészülködik, s nem tudja a leckét. Föltétlenül közre játszhat nála valami ideges tünet is. Úgy próbáltam kézbe venni, hogy naponta jön minden tárgyból a leckét felmondani. Valamennyi tárgy közül oroszból a leggyengébb, noha a szaktanár sűrűn felelteti és korrepetálja is, feleletei mind elégtelenek. Zenei tanulmányaiban is gyengén halad.

Tanulmányi eredmény emelése érdekében tanulócsoportokat szerveztem. Az osztályban három tanulócsoport működik: Kodályról, Erkelről és Liszt Ferencről elnevezett tanulócsoportok. Vezetői: Ferenczi Margit, Virágos Lília és Fejes Antal. A tanulócsoportok naponta, szilencium után összejönnek. A tanulócsoportvezető kikérdezi a másnapi leckét, aláírja a házi feladatokat. Tanítási órán a hetesi jelentés után ők is jelentést tesznek arról, ki nem készítette el házi feladatát, vagy tanulta meg szóbeli leckéjét. Az osztályfőő órán a heti eredményről, a zenei eredményről és a gyakorlók megtartásáról írásban tesznek jelentést.

Magatartás szerint: példás 5, jó érdemjegyet kapott 8 tanuló.

Probléma volt Bondár Ildikóval, aki közösségi szempontból nem viselkedik helyesen, nagyon goromba a társaival. Általában nehezen kezelhető, durcás, macskoskodó. Ha rászólunk, a vállát vonogatja. Kollégiumi magatartása is kifogás alá esik. Az ebédlőben beszélget, mint rendfelelős nem végzi pontosan a munkáját. Zongoragyakorlóját nem tartja be rendszeresen.

Fejes Antal: hajlamos a csalásra. Órán pl. az ismétlési anyagot kileste a könyvből és jelentkezéskor úgy igyekezett feltűnni, mint aki egészen biztos a dolgokban. Még csak azt se mondhatta pedig, hogy nem akart rossz jegyre felelni, mert nem volt szó abban az esetben osztályzásról.

Szemerády Miklós: Felületes és rendszertelen. Hegedűgyakorlásával sok baj volt az év elején. Zenei órákra sem járt pontosan. Egyszer pl. azért, mert u.a. a mértant csinálta. Szeret füllenteni. Egész életét az irányítja, hogy észreveszik-e, amit csinál. Füzetei nagyon rendetlenek. Írása majdnem olvashatatlan.

Sok fellendülést várok az osztályban megalakult úttörő, szervezettől. Itt mint osztályfőnök különösen arra fordítok nagy gondot, hogy a tanulók zenei eredményét javítsuk a jó úttörő munkával, valamint a szabadidő helyes felhasználásában adjon támogatást. Igyekszem fejleszteni az olvasó mozgalmat, mely eddig is jó eredményt ért el.

Zenei eredmény szempontjából Debreczeni Lajost kell kiemelni, aki év elején nagyon hanyagul dolgozott, s akkor Vigh Árpád tanár elvtárs két heti próbaidőt adott neki, mely alatt el kellett, hogy döntse, akar-e dolgozni. Debreczeni Lajos megemberelte magát, igen szépen dolgozik, s mint tehetséges tanuló különösen kitűnik.

Hospitálni keveset tudtam, főként a gimnáziumban voltam, művészettörténelem órákon. Az itt hallottakat jól fölhasználtam a történelemtanítás alkalmával.

Tarhos, 1953. nov. 2.

Gyarmath Olga
oszt. főnök

Van még egy osztályfőnöki jelentésünk,²⁶ amely – bár sem keltezve, sem aláírva, de tulajdonképpen még befejezve sincsen – a nevek és a gyermekekkel összefüggő problémák leírása alapján az előzőekben tárgyalt osztályra vonatkozik. A részletesebb kifejtés miatt, és mert jegyeket is közöl, úgy gondoljuk, hogy ez már félévi beszámoló kell, hogy legyen:

²⁶ JMM.BT. 2007.1.127.

Osztályfői jelentés:

1. Az elmúlt időszak munkájának értékelése:

Évelején az első és legfontosabb feladatomból volt a sokféle általános iskolából felvett és többnyire nehéz családi körülmények közül kikerülő tanulóknak az osztályközösségen belüli összefogása, megszervezése.

Munkámat ismerkedéssel, a tanulókkal az osztályban folytatott beszélgetésekkel kezdtem.

Így ismerkedtem meg pl. Szépvistván-nal, akiről megtudtam, hogy igen nehéz körülmények között élt. Munkás származású tanuló. Négyen vannak testvérek. A legnagyobb közöttük 18 éves. Az apjuk elhagyta az édesanyjukat, s az egyedül maradt család az anyjuk által megkeresett napszámból tengődött. „Hamar megismertük a libapásztorokodás és a kanászokodás nehézségét” – írta önéletrajzában is a gyerek. Hányta, vetette őket a sors. Házuknál örökös kenyérgondok voltak. A zenét és az éneket nagyon szereti. Ha zeneszót hall, még a szája is tátva marad néha a csodálkozástól. Azért jött Tarhosra, mert zenét akar tanulni.

Figyeltem a gyerekeket a magatartásuk, a tanulmányi eredményük, az iskolához való viszonyuk szempontjából. Igyekeztem megteremteni az osztály külső rendjét. Kezdetben ott kezdtük el a dolgot, hogy a szemétre, a papírhulladékra, a sárra ügyeltünk. A mindenkori hetes volt felelős a rendért, s ha nem jól végezte a dolgát, a következő héten újra ő volt a hetes. Ma már elértem a gyerekekkel, hogy ha bemegyek az osztályba, elég csak valahova feltűnőbben odanézni, s máris tudják a gyerekek, hogy ott szemét, vagy rendetlenség van. De nem csak az én jelenlétemben ügyelnek az osztály rendjére. Egyre inkább figyelmeztetik egymást is a rendetlenségért. Tamássy György a padfelelős, aki minden tanítás után ellenőrzi a tisztaságot, ki hagyott szemetet a padjában. Masznyik Katalin és Virágos Lídia az utolsók, akik eltávoznak a tereméből. Ők ellenőrzik az egész osztály tisztaságát, felelnek azért, hogy a vázában mindig virág legyen, a tábla ne maradjon ott félig letörölve, a szivacs a helyére kerüljön, stb.

Osztályom 21 tanulójának szociális megoszlása a következő:

Munkás: 8, paraszt 4, értelmiségi 3, egyéb 6.

Tanulmányi átlaguk: Munkás:
 paraszt:
 értelmiség:
 egyéb:

További feladatomból tehát a munkás és paraszt származású tanulók tanulmányi átlagának abszolút értékben való növelése. Ebben a kérdésben Ferenczi Margit, Csökmei Ida, Szabó Teréz, Tamási György ügyét kell jobban megnézni.

F e r e n c z i M a r g i t: paraszt származású tanulót hozzá kell segítenünk a jeles bizonyítványhoz. Ő maga is törekszik erre az eredményre. Zongorából na-

gyon szorgalmas és tehetséges. Jó közösségi gyerek is lesz belőle, csak még eléggé visszavonuló, csendes. Oroszból, természetrajzból van még szükség nagyobb ellenőrzésre nála.

S z a b ó T e r é z hegedűben nagyon tehetséges, ő is paraszt származású tanuló. Közismereti tárgyakból közepes eredményt ért el. Számtanban és nyelvtanban gyenge és bizonytalan. Logikai készségét fejleszteni kell. Néha vannak egészen könnyű, magától érthetődő problémák, amelyeket csak nagy nehézségek útján lehet neki megmagyarázni.

T a m á s s y G y ö r g y: Nagyon szépen elindult a javulás útján. Magyarból, földrajzból, oroszról látható a feleleteiből, hogy tanul a gyerek. Nála a zongoratanulásban, zongoragyakorlásban kell több segítséget adni. A gyermek hajlamos a rendszertelenségre, többet ellenőrizzük és segítsük a gyakorlásban. Most a választási agitációval kapcsolatban felajánlotta, hogy szolfézs osztályzatát hármáról négyesre javítja. Figyeljük, hogy tudja-e teljesíteni ezt az ígérését.

Az osztályom az egyes tárgyakból a következő átlageredményt érte el:

Magyar: (3,04) 3,5%	számtan: 3,6%
orosz: 3,2%	rajz: 3,4%
földrajz: 3,5%	ének: 3,6%
élettelen természet: 3,6%	testnevelés: 3,2%
zongora: 3,1%	hegedű: 4,2%

A tanulók megoszlása tanulmányi eredmény szempontjából:

jeles:
jó:
közepes:
elégséges:

Az osztály legjobb tanulói: Kerényi Kázmér, Masznyik Katalin.

K e r é n y i K á z m é r: Pedagógus gyerek. (6-an vannak testvérek. A legkisebb köztük 3 éves.) A gyerek félévkor kitűnő tanuló volt, most jeles. Földrajzból van 4 jegye. Hegedűben nagyon tehetséges. Félév óta azonban zenében is hanyatlott. A feladatomban most az, hogy nagyon szigorúan kell vennem a gyereket. Nem elég kezdeményező, és sokszor sokkal kevesebbet mutat, mint amennyit tud.

M a s z n y i k K a t a l i n: Közösségi szempontból nagyon jó munkát végez. Tekintélye van az osztály előtt is. Igen jó tanulócsoportot szervezett meg. Ahol lehet, segíti a társait, de a hanyagságot nem tűri el, nem hagyja szó nélkül. Kováts Emesét, aki a szilenciumot zavarta a kérésére tettük át más terembe tanulni. Amikor az osztályterem közös takarítása volt, a gyenge tanulókat nem engedte takarítani, hanem tanulni küldte.

Az osztály leggyengébb tanulója Szép István, aki azonban év eleje óta rengeteget fejlődött. Oroszból intőt kapott.

2. A tanulók megismerése, tanulmányozása:

a/ Megfigyelésük:

Hospitáltam más kartársaim óráján. Ez szabad óráimat figyelembe véve számtan és természetrajz órákon lehetséges.

b/ A szülőkkel való levelezés útján részletesebben Bondár Ildikó és Tessényi Gábor ügyét tárgyaltam meg.

B o n d á r I l d i k ó: Rendkívül eszes, de nagyon nehezen kezelhető gyerek. Magatartásában igen sok fegyelmeztelenség volt észlelhető. Sokat javult már év eleje óta (pl. nem zavarja az órát, a feladatát rendesen megcsinálja, nem nevetgél.) bár kisebb kilengések még mindig vannak nála. A közösségi életben való nagyobb aktivitásra kell ránevelni a gyermeket.

T e s s é n y i G á b o r: Sokan tehetségesnek mondják, de csak annyiban hogy muzikális, de egyébként sem szorgalom, sem akarat nem párosul ehhez. Édesanyja egyik levelében így jellemezte: „Az az érzésem, hogy nem törődik senkivel és semmivel.”

c/ A tanulókkal egyéni beszélgetést alkalomszerűen végzek.

3. A tanulók eszmei-politikai nevelése:

Osztályfői órákon: a választásokkal kapcsolatos országos készülődésre hívom fel a figyelmet. A tanulók maguk is tettek felajánlásokat ebből az alkalomból.

„Mit kaptunk a népi demokráciától” címmel beszélgettünk a szocializmus építésének eredményeiről, valamint arról, hogy mennyit fejlődött a mi iskolánk a megalakulása óta. A Szép ifjúság című szovjet filmet felhasználtam a gyerekek becsületességre, hazaszeretetre és a munkaszeretetre való nevelésében. Megbeszéltük, hogy Csökmei Ida mennyire helytelenül gondolkozott, amikor azt mondta, hogy neki mindegy, hogy tanulócsoportban tanul-e, vagy nem. Ez a film is megmutatta, hogy az egyén a közösségen kívül nem ér semmit. Aktualizáltuk a filmet Könczöl Eta esetére, aki az orosz szavakat a padra írta fel, mert nem tudta. Ez nem volt becsületes eljárás.

b/ Fali újság cikkeket írnak a tanulók az osztályban történt eseményekről. Pl. Masznyik Katalin a terem kitakarításáról írt cikket. Szemerády Miklós ügyével is foglalkoztak a tanulók, aki nagyon tehetséges és jóindulatú gyerek, azonban hajlamos arra, hogy mindent elfelejtsen, akár a rábízottakat, akár a leckét. Több szolfézs órát is mulasztott már el úgy, hogy elfelejtett órára menni. Erről a hibájáról már kezdett leszokni, most azonban többször újra visszaesett bele.

c/ Nevezetes eseményekben való részvétel: Zenepavillon avatás. A zenepavillon környékén folyó parkírozási munkákban az osztály eddig csak alkalomszerűen vett részt. A múlt osztályfői órán a gyerekek elhatározták, hogy kérni fogják rendszeres beosztásukat a brigád-munkába. Én magam is kimegyek velük dolgozni.

Debreczeni Lajos tanulóról az osztály azt a határozatot hozta, hogy amennyiben nem tanul jobban és nem vesz részt tevékenyebben az órán folyó munkában, kér-

ni fogják, hogy a május 2-án tervezett diákhangversenyen ne szerepelhessen. Ha azonban addig Lajcsi jó munkát végez, az osztály büszke lesz rá, hogy ő is szerepel a diákhangversenyen. Ilyen módon a gyerekek megszokják majd, hogy a közösség követelményeket támaszt feléjük éppen azért, mert becsüli őket.

d./ Az úttörő gyűlések munkájában aktívabban fogok a következő időkben bekapcsolódni. Kerényi Kázmérnak is szüksége van a segítségemre, mert mint úttörő rajvezető nem elég agilis.

4. A tanulók közösségének megszervezése:

Osztályom

Állandóan probléma volt a helyközi közlekedéssel, melynek megoldására Gulyás György több alkalommal igyekezett gépkocsit igényelni a minisztériumtól. Egy ilyen, 1952. május 2-án kelt levelet²⁷ is őrzünk a hagyatéki anyagban (4. kép). Itt meg kell említenünk, hogy 1949-től – a szülői munkaközösség hathatós segítségével²⁸ – egy tehergépkocsija már volt az Énekiskolának, amellyel építkezési és egyéb anyagot tudott önállóan szállítani az intézmény, ezenkívül „tájolni” is ezzel jártak a diákok.

Népművelési Minisztérium Üzemgazdasági Osztályának!

Budapest

Hivatkozással személyes tárgyalásaink alkalmával történt megbeszélésekre, tisztelettel terjesztem fel az intézet személygépkocsi igénylését. Az intézet szempontjából – a zavartalan működéshez – nélkülözhetetlen egy négyülékes, használt személygépkocsi beállítása.

A zeneoktatási órák részét kénytelenek vagyunk utazó tanárokkal ellátni. Eltekintve a közlekedési nehézségektől, a vonatjáratok kiesésétől, a Budapest–Békéscsabai járatról a Tarhosig való utazás igen nagy kiesést jelent munkaidőben. Különösképpen észlelhető ez az ideutazó szakfelügyelők és minisztériumi felülvizsgálók esetében is.

A helyzet jelenleg az, hogy a kiszállások e miatt, úgyszólván az esetek mind-egyikében csak személygépkocsival történhetik. Személygépkocsi esetén a Murony vasúti állomástól kb. 20–30 perces autó utat jelentene, az egyébként (megfelelő vonat hiányában) 3 és félórás út.

Fontos kérdés az is, hogy Tarhoson még nincsen orvos. Az iskola és kollégium számára az orvosi teendőket Békésen lakó orvos látja el. Figyelembe véve az itt élők számát (kb. 300 személy) sürgős esetekben vagy tehergépkocsit vagy taxit kell igénybevennünk. Az előbbi megoldás anyagtakarékossági szempontból nem

²⁷ JMM.BT. 2007.1.199.

²⁸ GULYÁS 1988. 58.

helyeselhető. Egyébként pedig az orvosnak más módon nincs lehetősége kijönni Tarhosra, mivel a békési betegeit nem hagyhatja el kb. 14 órára a tarhosi vizsgálatok miatt.

Végül az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a jelenlegi közlekedési viszonyok mellett a Tanáccsal való tárgyalások hajnali 5 órától du. 17 óráig való távollétet kívánnak, ami munkaidő szempontjából káros.

Fentiek alapján tisztelettel kérjük kérésünk kedvező elbírálását és a tárgyban a sürgősség megállapítását.

Tarhos, 1952. május 2-án.

Gulyás György
igazgató

Gyarmath Olga néhány neki címzett utasításról szóló levelet²⁹ is megőrzött. Elsőként egy kiküldetéséről szólót, 1952. június 27-ei dátummal, Gulyás György aláírásával (5. kép). Szövege: „Kiküldöm Kartársat, június 29-én és 30-án Budapestre tapasztalatcserére azzal, hogy visszatérve köteles az ott hallottakról nevelőtestületünknek és énekarunknak beszámolni.” 1953. július 3-án ügyeleti beosztásának megváltozásáról informálják: „Közlöm a Kartársnővel, hogy inspekciós beosztása a szabadsága miatt megváltozott: júl. 26 – aug. 9.-ig tart, a júl. 12–26. helyett.”

Azt tudjuk, hogy Gyarmath Olga pedagógusként nemcsak tanított és osztályfőnök volt, de diákotthoni nevelőtanárként is tevékenykedett. A megőrzött utasítások között Gulyás György igazgató által jegyzett nevelői megbízását és annak visszavonását is megtaláljuk, melyből a diákotthoni rendre is következtethetünk.

Megbízásának szövege: „Ádám Józsefné, Rácz István és Tímár Sándor mellékhivatású diákotthoni nevelők megbízását a 10-10/1953 sz. intézkedésben meghatározott feltételek és díjazás mellett 1953 október hó 31.-ig meghosszabbítom. 1953 november hó 1.-től az intézet költségvetésében engedélyezett öt mellékhivatású diákotthoni nevelői munkakörre havi 360 Ft. tiszteletdíj mellett további intézkedésig Ádám Józsefné, Gyarmath Olga, Jéhn Klára, Rácz István és Tímár Sándor Elvtársnőket, illetve Elvtársakat bízom meg. A megállapított tiszteletdíjat havi utólagos részletekben, a diákotthon igazgatójának igazolása alapján utalom ki.”

Mellékhivatású diákotthoni nevelői megbízását a következő év nyarán (nem sokkal az Énekiskola hivatalos megszűnése előtt, de még a reménykedés időszakában) visszavonták: „Ádám Józsefné, Gyarmath Olga, Rácz István, Tímár Sándor, Tímár Sándorné elvtársnak, elvtársnőnek. Fenti tárgyban 1953. október 23.-án kelt megbízásomat, – mely további intézkedésig volt érvényben – f. évi július 15.-i hatállyal visszavonom.”

²⁹ JMM.BT. 2007.1.198. (4 db).

Szintén Gyarmath Olga nevére szól egy „Szállítólevél”,³⁰ melyen felül ceruzával „Tüzelőutalvány” megjegyzés áll, sorszáma 5029, keltezése 1954. ápr. 20. Szén és tűzifa szerepel rajta, 400 Ft értékben.

Az iskolaév zárásaként minden júniusban évzáró ünnepségre került sor, melyen a tanévzáró beszédek után növendékek és tanárok hangversenye következett, majd este táborúz az intézeti parkban. A hangverseny nemcsak megmérettetés volt a diákok számára, de dicsőség is. Komoly büntetésnek³¹ számított, ha valaki rossz magaviselete vagy tanulmányi eredménye miatt nem szerepelhetett. Az ünnepélyre minden évben meghívó is készült, Gyarmath Olga hagyatékában az 1952.³² és az 1954.³³ éviből találunk egy-egy példányt, az utóbbit Kodály Zoltánnak címezve. Mivel Csende Béla mindkettőt közölte könyvében,³⁴ ezeket most nem mutatjuk be. Képekkel ellátott 4 lapos meghívó³⁵ készült az Énekiskola fennállásának talán legismertebb eseményére, a Zenepavilon 1953. május 1-jei avatására, ahol az avatóbeszédet maga Kodály Zoltán mondta (6. kép). A teljes műsort is közlő füzetet még sehol nem közölték egészében, így ezt most részletesen ismertetjük.

Címoldal és hátlapja (1–2 oldal):

<p>„A művészet a népé, legmélyebb gyökereit a dolgozók széles tömegének sűrűjébe kell lebocsátania!” (LENIN)</p> <p>M E G H Í V Ó</p> <p>.....elvtársnak,</p> <p>A BÉKÉS-TARHOSI ZENEI GIMNÁZIUM ÉS ZENEMŰVÉSZETI SZAKISKOLA</p> <p>új zeneépületének 1953 május 1-i avatására</p> <p>és az ezt követő (1953 május 2-i) zenei bemutatókra.</p>	<p>„Nem régen jártam azon a vidéken, hogy erdőt lássak, falvat, iskolát – s a változást a két szememmel mérjem. Hitetlenkedve néztem a csodát: új iskola emelkedett magasba! Csupa erő és fény és lendület! Cementbe, mészbe, kőbe, vasba ömlött a fény! Minden csupa üveg! Mint hófehér vár, olyan volt e látvány.</p> <p>..... S tenger gyereksereg zsibong alattam – s dal szárnyán szállok egyre boldogabban!”</p> <p>(KÓNYA LAJOS)</p>
--	--

³⁰ JMM.BT. 2007.1.63.

³¹ „A nyilvánosság biztosította a gyermekközösség erejét, és komoly fegyelmezési eszköz is volt.”
GYARMATH 2001. 60.

³² JMM.BT. 2007.1.104.

³³ JMM.BT. 2007.1.117.

³⁴ CSENDE 1976. 22, 26. képmelléklet.

³⁵ JMM.BT. 2007.1.111.

3–4. oldal:

<p>Választásra készül az ország népe. Május 17-én arról szavaz dolgozó népünk, hogy helyesli azt az országépítő politikát, amelyet pártunk, Rákosi elvtárs vezetésével eddig megvalósított.</p> <p>A magunk életén lemérhetjük: az egyetlen helyes út az, amelyen járunk. Csak a szocialista társadalom az, amely a gazdasági és kulturális fejlődésnek olyan csodálatos eredményeit képes megteremteni, amelyekről a múltban még álmodni sem mertünk. S most mindez valósággá válik.</p> <p>Ma, amíg a városok, új falvak emelkednek sorra az országban, új üzemek, termelőszövetkezetek teremődnek; erdők létesítésével, új csatornák építésével korszerűsítjük mezőgazdaságunkat, addig egyre nagyobb számban nőnek ki mindenfelé a kultúra épületei is!</p> <p>Így nőtt ki Wenckheim gróf egykori birtokán a tarhosi iskola. Előbb csak a meglévő épületekben. De népi demokráciánkkal együtt nőtünk, erősödünk, fejlődünk mi is. A 3 éves terv keretében vasutat, póstát, gépállomást kapott Tarhos, mi pedig új általános iskolát és a régi kastély bővítését. Az 5 éves terv pedig: a 3,5 milliós beruházással épített gyönyörű zeneépülettel ajándékozta meg iskolánkat. Itt korszerű felszereléssel ellátott tantermekben, gyakorlatokban egyre jobb és nagyobb számú hangszerekkel folyik a zeneoktatás; szép hangversenyterem vár az ifjúságra, hogy szórakoztassa a környék lakosságát hangversenyeivel. Békés szocialista építésünk eredményei a jobb munkára, újabb feladatok vállalására és elvégzésére serkentik dolgozó népünket.</p> <p>Magunk mellett érezve a Szovjetunió, a népi demokráciák és Kína népét, az új épület átadása napján hitet teszünk a béke mellett, hogy megvalósíthatjuk terveinket, hogy még jobban és még többet dolgozhassunk gyermekeink boldog jelenéért és még fényesebb jövőjéért; a szocializmusnak országunkban való mielőbbi felépítéséért.</p>	<p>Május 1-én, pénteken</p> <p>Délután 17 órakor: Az új zeneépület ünnepélyes átadása. Az ünnepélyen résztvesznek: NON GYÖRGY elvtárs, a Népművelési Miniszter első helyettese, MDP MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK vezetői, KODÁLY ZOLTÁN kétszeres Kossuth-díjas zeneszerző, A Népművelési és Közoktatásügyi Minisztérium képviselői, Az építést kivitelező vállalat dolgozói, valamint a Párt, a DISz, Tanács és tömegszervezetek megyei, járási és helyi küldöttei. Közreműködik az iskola énekkara. Megnyitót mond: Gulyás György igazgató.</p> <p>Este 20 órakor: Diszhangverseny az avatás alkalmából az új hangversenyteremben. Közreműködnek: Zathureczky Ede Kossuth-díjas hegedűművész, a Magyar Népköztársaság kiváló művésze, Sándor Judit énekművésznő, Petri Endre zongoraművész, Az intézet énekkara. Vezényel: Gulyás György.</p> <p>Az érdeklődésre való tekintettel erre a hangversenyre való belépésre csak az erre a célra kibocsátott műsor jogosít.</p>
---	--

5–6. oldal:

<p>Május 2-án, szombaton</p> <p>Délelőtt 11 órától egész napon át tartanak az intézet tanárainak és tanulóinak hangversenyei, zenei bemutatói.</p> <p>Délelőtt 11 órakor:</p> <p>a) Hangverseny. Közreműködik: Dános Lili tanár (zongora) Friss Antal tanár (cselló) Hernád Ferenc tanár (klarinet) Boross János tanár (fagott) Az intézet vonós zenekara. Vezényel: Németh Gusztáv tanár. Az intézet énekkara. Vezényel: Gulyás György igazgató és Ádám József tanár.</p> <p>b) Jó tanulók hangszeres bemutatója. Szerepelnek: Hegedű: Csukás István, Hegedűs János, Király Szaniszló, Anderkó László. Zongora: Nagy Zsuzsánna, Wágenhoffer Gabriella, Halász Ida, Varga Márta, Eklár Izabella. Cselló: Cselló kórus. (A cselló osztály minden tanulója), Kocsis Márta, Farkas István, Major Mária. Fúvós: Fúvós ötös: Kerényi Norbert, Dobos István, Kesztyűs Lajos, Somogyi Jolán, Joós Miklós. Somogyi Gyula, Kovács Kornél, Puskás Dezső, Süle János, Tamás Tamás, Gecsei Károly, Márki József, Puskás Ernő, Sztán Tivadar.</p> <p>Délután 15 órakor:</p> <p>a) Hangverseny Szerepel: Az intézet vonószene-kara. Vezényel: Németh Gusztáv tanár. Kamarazene: Bordás Ágnes, Csukás István, Tóth Béla, Halász Ida, Gál Károly, Mező László, Ormay Györgyi, Gyermán István, Farkas István. Tanár: Friss Antal.</p>	<p>b) Jó tanulók hangszeres bemutatójának folytatása: Hegedű: Fejes Antal, Szeles Etelka, Gujdi Vera, Varga Imre, Horváth Ernő, Debreceni Lajos, Horváth Zoltán. Zongora: Rozgonyi Éva, Maróthy László, Ferenczi Margit, Zsoldi Jolán. Cselló: Mező Márta, Hargitai Béla, Mezei Erika, Szikora Erzsébet, Buzás Gabriella, Balogh Judit, Szappanos Enikő. Fúvós: Tuza István, Sereg János, Varga János, Nagy László, Albányai József, Boldis Juliánna, Dajda Sándor, Koós Gábor, Ádám Attila, Vámosi József, Kelemen József. Hangszeres tanárok: Rónay Tiborné, Szabó András, Dános Lilli, D. Pieke Edit, Lengyel Anna, Bucsár Déla, Czeizner Katalin, Papp László, Ádám József, Hernád Ferenc, Boross János, Balogh Károly, Mező Imréné.</p> <p>Délután 17 órakor:</p> <p>a) Hangverseny. Közreműködnek: Az intézet énekkara. Vezényel: Gulyás György és Ádám József. Hegedű: Gál Károly, Monoki Lajos és Gyermán István. Zongora: Bordás Ágnes, Jánoky Judit, Ormay Györgyi. Cselló: Tóth Béla, Mező László, Sánta Béla.</p> <p>b) Ajándékhangverseny. Közreműködik: Úttörő énekkar és úttörő vonószene-kar. Az intézeti egyzeneműkar és vegyeskar. Az intézet vonószene-kara. Táncsoport. Vezényel: Bucsár Déla, Ádám József, Németh Gusztáv, Gulyás György. A táncsoport vezetője: Adamkovics Katalin.</p>
--	--

7. oldal és üres hátlap:

<p>Este 20 órakor: Tábortűz és szabadtéri bemutató, az intézeti nagy parkban. Közreműködik: 1. a békéscsabai „Balassa” együttes. 2. a gyulai Béke együttes. 3. az intézet tanulói. Műsoron: ballada, népitáncok, népijátékok.</p> <p>Ünnepi szülői értekezletet tartunk</p> <p>1953 május 2-án délelőtt 9 órakor.</p> <p>Beszámolót tart: Virágos Mihályné elvtársnő, a Sz.M.K.³⁶ elnöke, Gulyás Györgyné a di- ákotthon igazgatója.</p> <p>A távollakó szülők részére (előzetes beje- lentés esetén) átmeneti szállásról és térítés el- lenében étkezésről (ebéd) gondoskodunk.</p> <p>Vasúti közlekedés menetrend szerint. A szükséghez mérten elsején az avatás előtt és az esti műsorok után különvonat, illetve autó- busz ingajárat közlekedik Békésre, illetve Bék- éscsabára.</p> <p>Az ünnepélyre szeretettel hív és vár minden Szülőt, az iskola volt tanítványait és az érdeklődőket az intézet</p> <p>nevelőtestülete és tanulóifjúsága.</p>	
--	--

³⁶ Sz.M.K. = Szülői Munkaközösség.

A füzetbe helyezett külön lap szolgált belépőjegyül az avatás napjának estéjén rendezett díszhangversenyre:

<p>A Békés-tarhosi Állami Zenei Gimnázium és Zeneművészeti Szakiskola</p> <p>új zeneépületének felavatása alkalmából</p> <p>1953 május 1-én este 20 órakor</p> <p>DÍSZHANGVERSENYT</p> <p>rendez, melyen közreműködik:</p> <p>ZATHURECZKY EDE Kossuth-díjas hegedűművész. PETRI ENDRE zongoraművész, SÁNDOR JUDIT énekművésznő, az Állami Operaház tagja, AZ INTÉZET ÉNEKKARA Gulyás György vezetésével.</p> <p>MŰSOR:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hágius: <i>A muzsika dicsérete</i>. Palestrina: <i>Egy márványszoborhoz</i>. Ismeretlen: <i>Zöld pántlika</i>. Előadja: az intézet egyzeneműkórusa. Beethoven: <i>Tavaszi szonáta</i> (F-dur, Op. 24). Előadják: Zathureczky Ede Kossuth-díjas hegedűművész és Petri Endre Brahms: <i>G-moll rapszódia</i>. Előadja: Petri Endre. Schubert: <i>A hársfa</i>, <i>Szerelmi üzenet</i>, Brahms: <i>A fűzesben</i>, <i>A kovács</i> Előadja: Sándor Judit. 	<p>Szünet.</p> <ol style="list-style-type: none"> Bartók: <i>Madárdal</i>, <i>Jóságigigéző</i>. Kodály: <i>Felszállott a páva</i>. Bicinia Hungarica IV. füzetből: <i>Asszonyors</i>, <i>Réten várom</i>, <i>Van nekünk... Fut a nyúl...</i> <i>Zöld erdőben</i>, <i>Egyetem, begyetem</i>, <i>Pünkösdlő</i>, <i>Lengyel László</i>. Előadja: az intézet egyzeneműkórusa. Kodály: <i>Adagio</i>, Bartók-Zathureczky: <i>Gyermekeknek</i>. Előadja: Zathureczky Ede Kossuth-díjas hegedűművész. Bartók: <i>Száras ágtól</i>, <i>Szánt a babám</i>, Kodály: <i>Egy kicsi madárka</i>, <i>Ludaim</i>, Rachmaninov: <i>Szívemet annak adtam</i>, Muszorgszkij: <i>Mesélj</i>, <i>Nyanyuska</i>. Előadja: Sándor Judit. Alejev-Liszt: <i>A csalogány</i>, Hacsaturján: <i>Galopp</i>. Liszt: <i>Gondoliera és Tarantella</i>. Előadja: Petri Endre. Ljadov-Szabó: <i>Orosz népdalok</i>. Tardos: <i>Vezess minket Rákosi elvtárs</i>. Novikov: <i>Dal a békéről</i>. Előadja: az intézet egyzeneműkórusa. <p>A hegedű- és énekszámokat zongorán kíséri: <i>Petri Endre</i>. Ez a műsor a díszhangversenyre belépőjegyül is szolgál!</p>
---	--

A Zenepavilon avatásával kapcsolatban még egy levelet³⁷ találtunk a hagyatékban, amely Kodály Zoltán Gyarmath Olga által felkutatott avatóbeszéde. A postán elküldött szöveg kísérőlevele:

„Kedves Gyurka, leveled és kérésed igazán nagy örömet szerzett. Igyekszem is azonnal teljesíteni. Az eredeti lejegyzést is elküldöm. Magamnak készítettem másolatot. Azért teszem, mert úgy érzem, e megsárgult lapokban van valami megható.

³⁷ JMM.BT. 2009.1.43.

A tarhosi világ egy megmentett darabja. Jövő hét táján, - e héten az egyetemre kell mennem, - írok majd Neked beszélgetésként sok érdekes dolgról. Azt akarom, hogy hallj róla. Most csak e néhány sort, mert igyekszem, hogy a kért beszéd mielőbb a postára kerüljön. Köszönöm, hogy segíthettem. Arra kérlek, ha máskor is megtehetem, írdál. Minden jót kívánok. Vigyázz az egészségedre. Évát szívből köszöntöm, szeretettel gondolok Rátok: Fehérvárcturgó, 1969. febr. 23.”

A beszédet Gulyás György közölte könyvében,³⁸ azt azonban elfelejtette megemlíteni, hogy régi tarhosi munkatársai voltak segítségére a felkutatásában: „A hiteles szöveg a könyv írása közben került elő.”

Találtunk iratokat az Énekiskola tanárainak munkarendjére vonatkozóan is, ezek közül időrendben első az 1953. év első félévére vonatkozó vasárnapi ügyeleti beosztás³⁹ rendje (7. kép):

Az ügyrendben megállapítottak szerint a V a s á r n a p i inspekción az alábbiak szerint történik:		
1953. január	11-én	Mánya Éva
„	18-án	Czeizner Katalin
„	25-én	Erdei Aranka
1953. febr.	1-én	G. Pető Klára
„	8-án	Kollonay Zoltán
„	15-én	Ádám József
„	22-én	Mánya Éva
1953. Márc.	1-én	Erdei Aranka
„	8-án	Czeizner Katalin
„	15-én	G. Pető Klára
„	22-én	Ádám József
„	29-én	Kollonay Zoltán
1953. Ápril	12-én	Mánya Éva
„	19-én	Erdei Aranka
„	26-án	Czeizner Katalin
1953. Május	3-án	G. Pető Klára
„	10-én	Ádám József
„	17-én	Kollonay Zoltán
„	24-én	Mánya Éva
„	31-én	Erdei Aranka
1953. Június	7-én	Czeizner Katalin.

A feljegyzés „Állami Zenei Gimnázium és Konzervatórium Békés-Tarhos” fejléccel ellátott papíron, 80/1953. iktatószámom szerepel.

³⁸ GULYÁS 1988. 89.

³⁹ JMM.BT. 2007.1.128.

1953-ból őrzünk egy „Kimutatás”-t⁴⁰ is, mely a nyári beosztásra vonatkozik, a következő indoklással: „Az intézet rendje és munkafegyelme megköveteli azt, hogy a tanév lezárása után is a legnagyobb rendben és zökkenőmentesen folyják a munka menete. Ezért szükségesnek tartottuk, hogy az inspekciónak határozottan megjelöljük azt a munkakört, amelyben kötelesek dolgozni.” Felsorolják az inspekciónkat, a helyettesítéseket, a „külső rend” (külső rend: a nyári szünetben a diákotthonban tartózkodó tanulók ellenőrzése) és a Diákotthon felelőseit. A táblázat végén még ez áll:

„A »külső rend«-del kapcsolatban közlöm a kartársakkal, hogy ezért elsősorban az akkorra beosztott kollégiumi nevelő a felelős. Arra hívom még fel a kartársak figyelmét, hogy munkájukat minden téren elintézzék kötelesek átadni. Vonatkozik elsősorban az irodakezelő és irodára beosztott kartársakra, valamint az ezek helyettesítésére beosztott kartársakra. Különös gondot fordítsanak a kartársak a folyóiratok, közlönyök kezelésére, valamint az akták pontos elintézésére.”

Aláírta Gulyás György igazgató, láttamozták az érintett tanárok. Az iraton az alábbi neveket találjuk:

Ádám József	Jéhn Klára	Oberschall Pálné
Ádám Józsefné	Juhos Lenke	Papp László
Bíborka Rózsa	Kollonay Zoltán	Rónay Tiborné
Czeizner Katalin	Kovalik Erzsébet	Salamon Ilona
Csasz Vilmos	Lengyel Anna	Szabó András
D. Pieke Edit	Mező Imre	Szepes Sarolta
Erdei Aranka	Molnár Lászlóné	Szudy Nándorné
Gyarmath Olga	Németh Gusztáv	Tímár Sándor
		Tóth Károly

Találtunk hivatalos iratokat és befizetési csekkszelvényeket két tanuló, Incze Katalin és Győri Etelka nevére. Gyarmath Olga nyilván valamilyen okból különösen figyelemmel kísérte sorsukat. Az előbbire vonatkozó papírok mind 1947-ből valók, míg Győri Etelkáié 1947–1953 közöttiek.

Időrendben első egy elismervény,⁴¹ Ince Katalintól átvett evőeszközök, ruháneműk felsorolása, amely rögtön az Énekiskola megindulásakor, 1947. január 5-én kelt. E szerint a gondnok átvett egy darab csuprot, egy darab nagy kanalat, egy-egy darab kést, kanalat és villát. Még ebben a hónapban egy felszólító levelet⁴² is küldenek a gondviselő, Incze László számára Vésztőre, tartozásai haladéktalan rendezése ügyében. Bár mind a felvételi vizsga, mind az internátusi ellátás rendezve volt már Katalin számára – ezek befizetési szelvényei⁴³ is megvannak –, különböző ira-

⁴⁰ JMM.BT. 2007.1.126.

⁴¹ JMM.BT. 2007.1.185/1.

⁴² JMM.BT. 2007.1.185/2.

⁴³ JMM.BT. 2007.1.184. (4 db).

tok (szegénységi bizonyítvány, élelmezési kijelentő és élelmiszerjegyek, valamint rendőrségi kijelentő) hiányoztak. Utóiratként közlik: „Amennyiben tartozását nem rendezi, úgy kénytelen leszek a fennálló rendelkezéseknek eleget téve, gyermekét a közétkezésből kizárni. Továbbiakban közlöm, hogy a tanulóothoni díjakat minden hónap 5-ig kell befizetni! (Természetbenieket is!)” A hiánypótlás gyorsan megtörténhetett, mert január 31-én már a következő levél⁴⁴ érkezett a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól: „Értesítem Önt, hogy Katalin leányát a Békési Országos Állami Ének- és Zenei Szakirányú Liceum és Tanítóképző-intézet növendékét a fenti intézetben folytatott tanulmányai idejére a járulékalapi tanulók sorába felvettem, s neki a teljes fokozatot adományozom.” Még egy „Értesítés”-t⁴⁵ őrzünk 1947. május 11-i keltezéssel: „Incze László úrnak Vésztfő község. Szíves tudomásulvétel végett közlöm T. Címmel, hogy f. hó elsején történt gondnokváltás alkalmából levezetett elszámolás eredményeképpen kiúnt, hogy T. Cím Katalin nevű gondozottja részére gyógyszerköltség címén 6 Ft 50 fillér tartozás áll fenn. Kérem ezen tartozás mielőbbi sürgős rendezését (legkésőbb ezen értesítés keltétől számított egy héten belül).” Utóiratként az intézmény mindennapjaival kapcsolatban közlik: „A f. hó 15-re tervezett anyák-napja f. hó 18-án d.e. lesz megtartva.!!!”

Győri Etelkára⁴⁶ vonatkozóan a legkorábbi irat⁴⁷ a minisztériumtól érkezett lakóhelyére, Köröstarcsára, mely egy 1947. január 31-én kelt értesítés járulékalapba felvételről (8. kép). (Az ugyanilyen szövegezésű, Incze Katalinnak érkezett fentebb ismertettük.) Igen sok, összesen 30 db befizetési csekkszelvényt⁴⁸ találtunk a megőrzött anyagban (9. kép), melyek 1947. I. 5. és 1954. április 16. közötti keltezésűek, a befizető általában Kovács Imre volt. A legfontosabb dokumentumunk⁴⁹ ez esetben Győri Etelka ellenőrző könyvecskéje, melyet az alábbi kíséreléssel küldtek el gondviselője, Győri Károlyné részére:

„Kedves Szülő!

Mellékelten küldöm Pötyi harmadik negyedévi közismereti eredményét. Bizony sokat rontott félév óta. Legkirívóbb ez magyarból, amiből két teljes osztályzattal gyengébb mint félévkor volt. Az ellenőrzőt megtekintés után kérem visszaküldeni.

Három hét van még hátra a tanítás befejezéséig. Nagyon szorgalmasnak kell lennie, hogy semmi baj ne legyen. – Erre biztassák kérem otthonról is.

Pötyi most Gyulán van. Mandulaműtetre ment be.

Tarhos 1953. V. 8. Adamkovics Katalin osztályfőnök

(Utóirat:)

A mandulaműtétről már megjött. Jól van.”

⁴⁴ JMM.BT. 2007.1.185/3.

⁴⁵ JMM.BT. 2007.1.185/4.

⁴⁶ Visszaemlékezése tarhosi éveire: BÉKÉS-TARHOS 2006. 36–38.

⁴⁷ JMM.BT. 2008.1.4. Szövegére vonatkozóan lásd 39-es jegyzetnél!

⁴⁸ JMM.BT. 2008.1.1–2.

⁴⁹ JMM.BT. 2008.1.7.

Tudjuk, hogy a lányok kollégiumi elhelyezése az ún. Nagykastélyban történt, Gyarmath Olga – talán, mert maga is kollégiumi nevelő volt – innen is megőrzött néhány emléket. Találtunk ugyanis rajzlapból készült kis táblácskákat, melyek a kollégiumi hálótermeket (4 kis tábla),⁵⁰ illetve osztálytermeket (ilyen kettő maradt meg)⁵¹ jelölték. Ez utóbbiaknál láthatjuk, hogy 1–1 terem egy általános iskolai és egy gimnáziumi osztálynak is helyet adott. A gondos munkával készített lapokat teljes felületükön pirosra festették, körben fehér vízfestéssel (esetleg temperával) népművészeti mintával díszítették, középre került a felirat (10–11. kép). Hogy a környezet mennyit jelentett az esztétikai nevelésben, azt visszaemlékezéseiben Gyarmath Olga is megemlíti: „Szerettük, hogy nemcsak rendes és tiszta, hanem szép is legyen a környezetünk. Ez sok aprómunkát kívánt. A hálók versenyben voltak egymással, és a példamutató rend- és tisztaságért szőnyeg és virágos ágyterítő járt. Az külön örömet jelentett, hogy a gyerekek is ott voltak a vásárláskor, és kiválaszhatták az ízlésüknek megfelelő darabokat. A boltban körülnézni szintén élményszámba ment, hiszen végül is, tanyán éltünk. Hogy mennyire vigyáztak a kapott szép holmikra, azt talán nem is kell külön hangsúlyozni. Azért ismerem ennyire az internátusi rendet, mert magam is felügyelő tanár voltam.”⁵²

Megőrizte a diákok rajzórán készített munkáit:⁵³ „Tanárhiány miatt én is tanítottam rajzot a tarhosi iskolában. Nem vagyok rajztanár, így a tanítóképzőben elsajátított ismeretekre szorítkoztam.”⁵⁴ A többnyire rajzlapra készült, színes munkák dátumozottak, 1947–1953 között szóródnak. A nevek mellett a tanuló osztálya is szerepel, melyből kikövetkeztethetjük, hogy Gyarmath Olga rendszeresen ötödik és hatodik osztályban tanított rajzot. A rajzok témája vagy életkép (Őszi séta, Megyünk az iskolába, Tavasz, Gyümölcsszüret [12. kép], Nyuszi az erdőben, Húsvét) vagy egy-egy tárgy (bögre, tavaszi virág, mintázott húsvéti tojás, vizeskanna, kedvenc könyv címlapja). Bár a témák mindennaposak, néhány rajzon felfedezhetünk tarhosi jellegzetességeket is, például a „Megyünk az iskolába” témájúak némelyikén az iskola bejáratát széles lépcsősor tetején többszárnyú ajtó jelzi (13. kép). Ez a korabeli épületekhez képest egyértelműen a pavilon bejáratára utal.⁵⁵ Találtunk rajzot „Parkrészlet” címmel is (14. kép), amely színei alapján az őszi tarhosi parkot ábrázolja.

Gyarmath Olga magyart, történelmet és rajzot tanított az Énekiskolában, munkáját több megőrzött tanmenet dokumentálja. Minden esetben kézzel íródtak, általában nagyméretű, széthajtható formátumban, bár van két füzetben vezetett is. Érdekes módon a legkorábbiak a rajz tantárgyhoz készültek, az első 1947-ből való,

⁵⁰ JMM.BT. 2007.1.116/2-5.

⁵¹ JMM.BT. 2007.1.116/1. és 6.

⁵² GYARMATH 2001. 60.

⁵³ JMM.BT. 2007.1.27. (173 db rajz).

⁵⁴ GYARMATH 2001. 98.

⁵⁵ A rajzok készítésének ideje 1953, ugyanis 1953. május elsején adták át a pavilont.

mely egy vázlatfüzet.⁵⁶ Ez VI. osztályos rajztanításhoz ad útmutatást, míg a következő, már nagyméretű, 1949-re keltezetről⁵⁷ nem derül ki, hányadikosoknak szól. A következő évben egyazon tanmenetben egymás mellett vezette az V., VI. és VII. osztályosok rajzanyagát.⁵⁸ A rajztanításhoz még egy, VII. osztályosok számára készült segédletet találtunk Gyarmath Olga hagyatékában, 1952-ből.⁵⁹

A magyar irodalom tanításához is vezetett füzetet,⁶⁰ a beleírt időpontok alapján ez az 1951/52-es tanévre vonatkozik, az azonban, hogy hányadik osztályhoz használta, nem derül ki. A rendkívül gondosan kidolgozott tananyag tárgyalását szinte minden óránál egy-egy odaillő idézettel kezdi. „Németh Lászlónál olvastam valahol: »Nemcsak a művészet, de az egész élet arányérzék kérdése.« Ez a gondolat vezérelt, amikor óratervet készítettem, s ezt legalább úgy tudtam élvezni, mint magát a tanítást. Be kell azt is vallanom, hogy nem ment könnyen. Egész tanári pályámnak egyik sarkalatos kérdése az órára való felkészülés volt. Estéket töltöttem el egy-egy vázlat megírásával: mit? mennyit? kinek? hogyan? Nemcsak a napi anyagot kellett ismer-nem, hanem annál sokkal többet. Hogy mi fér bele a 40 percbe, ez adta a legnagyobb fejtörést... Számolni kellett a gyerekekkel is, aki olykor a legváratlanabb kérdéssel jött elő. Nem lehetett figyelmen kívül hagyni, hogy mit adok önmagamból, és ennek mennyi a hitele. Pedig jó tanár e nélkül nem létezik.” – olvashatjuk visszaemlékezéseiben.⁶¹ Egyazon nagyméretű tanmenetben, egymás mellett vezette az V. és a VI. osztály magyartanításának anyagát egy 1953/54-re szóló dokumentumban.⁶² Keltezetlen egy másik,⁶³ szintén VI. osztályosok oktatásához való magyar tanmenet.

Történelemhez 1953-ban a VI. és VII. osztályosok részére összevontan készített segédletet,⁶⁴ külön a hatodikosokhoz kettő,⁶⁵ míg a hetedikesekhez egy⁶⁶ keltezetlen történelem tanmenetet is találtunk. Gyarmath Olga tanításra vonatkozó ars poeticáját is ismerjük: „... a tanítás is csoda: megismételhetetlen. Egyetlen órát sem lehet többé visszahozni. Soha, semmilyen ürüggyel”.⁶⁷

Igyekezett megőrizni viszont az emlékeket, a diákoktól több füzetet, egy-egy lapra írt felmérést, dolgozatokat is eltett. Mindegyiken szerepel évszám is, a dokumentumok 1947-től 1954-ig, az Énekiskola mind a nyolc évét reprezentálják. Három teljes, majdnem teleírt irodalomfüzetet⁶⁸ találtunk, egyet harmadik, egyet ötö-

⁵⁶ JMM.BT. 2007.1.150.

⁵⁷ JMM.BT. 2007.1.79.

⁵⁸ JMM.BT. 2007.1.146.

⁵⁹ JMM.BT. 2007.1.129.

⁶⁰ JMM.BT. 2007.1.6.

⁶¹ GYARMATH 2001. 74.

⁶² JMM.BT. 2007.1.133.

⁶³ JMM.BT. 2007.1.101.

⁶⁴ JMM.BT. 2007.1.110.

⁶⁵ JMM.BT. 2007.1.130; 2007.1.158.

⁶⁶ JMM.BT. 2007.1.142.

⁶⁷ GYARMATH 2001. 87.

⁶⁸ JMM.BT. 2007.1.148.

dik általánosból, míg a harmadikat IV. gimnáziumból. Ugyancsak negyedik gimnáziumból, az 1953/54-es tanévből maradt meg Fekete Erzsébet magyar dolgozatfüzete.⁶⁹ Gyarmath Olga megőrzött olyan füzeteket is, melyek nem saját tantárgyaihoz kapcsolódtak, viszont szorosan összefüggtek az iskola működésével. A gimnazista Szakmáry Éva⁷⁰ több évig használt zenetörténelem, illetve hangjegyfüzetéről van szó.⁷¹ 1948-ból és 1949-ből lapokra írt magyar dolgozatokat,⁷² míg 1952-ből és 1953-ból történelemdolgozatokat⁷³ találtunk.

Az utókor számára fejléccel ellátott üres levélpapírokat és levélborítékokat⁷⁴ is eltett, a fejlécben szereplő intézménynév alapján ezeket keltezni is tudjuk.⁷⁵ Megállapítható, hogy a papírok (fejléce: 15. kép) 1954-ből, míg a borítékok (16. kép) 1948-ból maradtak meg.

Talán a hagyaték legértékesebb darabja az a 60 lapos füzet,⁷⁶ melyet Gyarmath Olga az iskola könyvtárosaként vezetett: „A könyvtár Tarhoson az én boldog birodalmam volt, ezért jól tudom, hogy milyen lassan gyűltek a könyvek, és hogy mennyire vigyáztunk rájuk. Naponta kétszer tartottam könyvtári órát. A gyerekek kérhettek ki könyvet az ifjúsági és a könyvtári könyvtár anyagából is. Volt katalógusunk, amely segített a válogatásban. Két hétre vehettek ki egy-egy könyvet. Csak akkor tettünk kivételt, ha házi dolgozathoz vagy szakköri előadáshoz kellett anyagot gyűjteni, s ilyenkor szemléltető irodalomra is volt igény. Egyébként a kéthetes határidőt szigorúan be kellett tartani: annak elmulasztása mozi-letiltással járt, ami Tarhoson súlyos büntetésnek számított. Aki aláírta a kölcsönzött könyvet, az még ott, helyben be is kötötte a magával hozott kékpapírba. Ezzel is óvtuk a könyvek állagát. Őrzöm ma is, sikerült megmenteni, a kölcsönző-füzetet. Mintha csak tegnap száradt volna meg rajta az iskola pecsétje. Ma már ez is érték! A múltunk egy darabja. Az első bejegyzés 1949-ből való, az utolsó 1951-ből” – írja visszaemlékezéseiben.⁷⁷ A füzet értékét a benne megőrződött aláírások adják (17. kép 1–3), diákként találkozhatunk Kossuth-díjas zeneszerzőnk, Szokolay Sándor, Kossuth-díjas költőnk, Csukás István és a szintén Kossuth-díjas csellóművész, Mező László aláírásával. Megtalálhatjuk benne Mező Imre Szabolcsi Bence-díjas zeneszerző, Mező Judit népzene kutató, Bencze László fotóművész és Farkas Ilona (Mona néni, a szintén Kossuth-díjas Sebestyén Márta édesanyja) kézjegyét, de Gulyás György és Gyarmath Olga is gyakran kölcsönzött a könyvtárból.

⁶⁹ JMM.BT. 2007.1.21.

⁷⁰ Visszaemlékezése tarhosi éveire: BÉKÉS-TARHOS 2006. 107–108.

⁷¹ JMM.BT. 2007.1.55; 2007.1.51.

⁷² JMM.BT. 2007.1.114. (5 db); 2007.1.103. (2 db).

⁷³ JMM.BT. 2007.1.112. (22 db); 2007.1.194. (1 db).

⁷⁴ JMM.BT. 2007.1.149; 2009.1.42.

⁷⁵ Az iskola névváltozásainak részletezése: F. PÁLFI 2002. 15.

⁷⁶ JMM.BT. 2009.1.53.

⁷⁷ GYARMATH 2001. 89.

A magyar vallás- és közoktatási miniszter 116.453/1946. IV. sz. rendeletével létesített Énekiskola beiskolázását megkönnyítő „Tájékoztató”-t már a megalkulás évében kiadták, ezt az 1946. november 13-án kelt nyomtatványt Csende Béla közölte is könyvében.⁷⁸ Ezt Gyarmath Olga hagyatékában ugyan nem találtuk meg, viszont megvan az 1952. február 8-án kelt, az 1952/53-as tanévre vonatkozó „Felvételi tájékoztató” néhány példánya, amely szintén megjelent már.⁷⁹ A következő, 1953/54-es tanévre új nyomtatvány készült, minimális változtatásokkal, viszont új elemként került bele az egyenruha kérdése. Mivel ez a változat a szakirodalomban nem ismert, és mert a gyűjteményben több példány⁸⁰ is található belőle, teljes egészében ismertetjük (18. kép):

Állami Zenei Gimnázium
és Zeneművészeti Szakiskola
Békés-Tarhos

Felvételi tájékoztató

A Békés-tarhosi Zenei Gimnázium és Zeneművészeti Szakiskola felvételt hirdet az 1953-54. iskolai évre a zeneileg tehetséges és zenei pályára készülő tanulók számára.

Az intézet szervezete:

Zenei általános iskola I–VIII. osztály. Az I–VI. osztályba jelentkezhetnek tanulók hangszeres képzettség nélkül is, a VII–VIII. osztályba azonban csak olyan tanuló jöhet, aki 1, illetve 2 évi hangszeres tudást már elsajátított.

A Zenei Gimnázium I. osztályába felvétel történik:

a) A Zeneművészeti Szakiskola **hangszeres tanszakára** (hegedű, zongora, cselló, fűvós) azok a tanulók nyerhetnek felvételt, akik az ált. isk. VIII. osztályának elvégzése mellett megfelelő hangszeres tudással (előképzettséggel) rendelkeznek.

b) A Zeneművészeti Szakiskola **karvezető (elméleti) tanszakára** azok az ált. isk. VIII. osztályát végzett tanulók kérhetik felvételüket, akik megfelelő hangszeres tanulmányokat még nem folytattak, de jó zenei képességekkel rendelkeznek

Szaktanárképző:

Jelentkezhetnek felvételre azok az érettségizett, vagy tanítói oklevéllel bíró hallgatók, akik hangszeres tanulmányaik folytán II. szakiskolai osztálynak megfelelő tudással rendelkeznek.

Valamennyi tanszakon és fokon a jelentkezőknek felvételi-, illetve zenei képességvizsgát kell tenniük. Ennek időpontját a pályázókkal közölni fogjuk. Minden tanuló kollégiumi elhelyezésben részesül.

Felvétel:

Felvételi kérvényüket közvetlenül az intézet igazgatóságához (Áll. Zenei Gimnázium és Zeneművészeti Szakiskola, Békés-Tarhos, lehetőleg 1953 március 31-ig) kell benyújtani. Csatolni kell: születési anyakönyvi kivonatot, 1953. évi félévi iskolai bi-

⁷⁸ CSENDE 1976. 1. képmelléklet.

⁷⁹ CSENDE 1976. 25. képmelléklet; JMM.BT. 2007.1.131.

⁸⁰ JMM.BT. 2007.1.177.

zonyítvány-másolatot, vagy tanítóknál oklevél-másolatot, hatósági orvosi bizonyítványt (alkalmas-e egészségileg zenei pályára), vagyoni, vagy vagyontalansági bizonyítványt, részletes önéletrajzot (szülők foglalkozása 1945 előtt, jelenleg, testvérek száma stb.), esetleg zeneiskolai bizonyítványt magasabb osztályoknál.

A felvételt kérő tanulók okmányaihoz szükséges a helyi, járási és megyei Iskola Bizottság javaslata. Kérvényekre 2 Ft., melléletekre 1 Ft. okmánybélyeget kell ragasztani (vagyontalanság esetén bélyegmentes).

Egyenruha:

A folyó iskolai évtől kezdve növendékeink számára egyenruha készítését vettük tervbe. Ez évben a növendékek nagy része már beszerezte. (Leányoknál: sötétkék szövetszoknya, mellény, fehér blúz; fiúknál sötét ruha.) Ha nagyobb akadályba nem ütközik, a tanuló már szeptemberben hozza magával. Az egyenruha a képességvizsgálat alkalmával megtekinthető.

Békés-Tarhos, 1953 január 8-án.

Igazgatóság

Mivel az intézménybe beiratkozók szinte kivétel nélkül⁸¹ kollégiumi elhelyezésben részesültek, a kollégiumi élethez is készült eligazítás. Ebből egy 1954. augusztus 22-re dátumozott, stencilezett iratot őrzünk,⁸² melyet 132/54. iktatószámom Füzesgyarmatra, Zsoldi Jolánnak címeztek.⁸³ A kollégiumi életre és rendtartásra vonatkozó információk:

Kedves Tanulónk!

Értesítelek, hogyhó.....án.....este 10-h-ig kell helyed elfoglalni a diákotthonban.....

Tájékoztatásul közlöm a következőket:

1./ feltétlenül pontosan jelenj meg a kitűzött időpontig. Akadályoztatásod esetén előre írd és jelezd pontos érkezésedet. Úgy indulj el otthonról, hogy este 10-h-ig a diákotthonban lehess. Ezen a téren nem fogunk elnézni semmiféle lazaságot, igazolatlan késésedet, hiányzásodat fegyelmezetlenségként fogjuk kezelni.

2./ Feltétlenül mielőbb írd meg, ha helyed nem kívánod elfoglalni, mert helyed más, érdemes tanulóval szeptemberig még betöltjük.

3./ HavontaFt hozzájárulási díjat kell fizetned. Az első (szept. havi) díjat szept. 5-ig be kell fizetni. Beszélj meg tehát szüleiddel, hogy szeptemberi díjat veled küldjék el, a továbbiakban pedig minden hó 10-ig fizessék be a 106.846. sz. Zeneigimnázium Békés-Tarhos című csekkre.

A II. III. IV. évesekre érvényes az előző évi rendszer, ugyanis évvégi tanulmányi eredményüktől függően kedvezményt kapnak, illetve az elégségesek többet fizetnek.

⁸¹ Ezt Gyarmath Olga visszaemlékezéseiből is tudjuk: „Nálunk minden tanuló és tanár az intézetben lakott. A tanulók számára a bejárás nem volt lehetséges.” GYARMATH 2001. 39.

⁸² JMM.BT. 2007.1.123.

⁸³ Visszaemlékezése tarhosi éveire: BÉKÉS-TARHOS 2006. 113.

Kitűnő – ingyenes, jeles 50%-os, jó 25%-os kedvezményt kap. Az elégséges rendű tanuló 130%-ot fizet, bukott tanuló diákotthonnak nem lehet tagja.

4./ A rendőrségi bejelentéshez a következőket hozd magaddal:

a./ állandó bejelentő / ha van saját nevedre szóló rendőrségi bejelentőd – vagy –

b./ igazolás a helyi Tanácstól arról, hogy szülőd bejelentőjén szerepel a neved (ha nincs saját nevedre szóló bejelentőd). Budapesten a bejelentő vagy az igazolás alapján, 10 hónapra ideiglenesen jelentünk be.

5./ A következőket hozd magaddal:.....

Feltétlenül hozd magaddal törülközőt, ruhatisztító és cipőtisztító felszerelést. Minden mosható ruhaneműbe varrd be a következő számot: Ez lesz a felszerelési számod. A számot olyan cérnával varrd be, mely nem festi a ruhát. A számot a fehérmű aljába, más ruhaneműnél a sarkába varrd be. (A szám nagysága kb. 1 cm.) Arra számíthatsz, hogy tömegmosásba leadható fehérművedet a diákotthonban kimossák. (Ezért nem kell fizetned.)

6./ Az összes felszerelésedről 2 példányban készíts leltárt. A leltár egyik példánya a szekrényedben, másik példánya a gondnoknál lesz elhelyezve.

7./ Tájékoztasd szüleidet arról, hogy két alkalommal utazhatsz majd haza szünidőre a téli (dec. végén) és a tavaszi szünetben. Más alkalommal csak rendkívüli ügyek miatt (halálozás stb.) adunk engedélyt hazautazásra. Ugyancsak tájékoztasd szüleidet, ismerőseidet arról, hogy a diákotthonban a látogatási idő minden hónap első vasárnap van. Más időpontban nem engedünk meg látogatást.

8./ Felhívjuk arra is a figyelmed, hogy ízléstelen ruha – és hajviselet tilos a diákotthonban. Nem írjuk elő a ruhaneműek számát, de azt előírjuk, hogy tanulóink öltözete, magatartása szocialista fiatalhoz méltó legyen. A diákotthont sok új felszereléssel szereltük fel, tisztán rendben vár téged is. Várunk mi is: nevelők, reméljük, hogy a nyári szünidő után, friss erővel, példás fegyelemmel kezdhettek hozzá az új tanév munkájához.

Figyelem: A diákotthonba való bevonulásod alkalmával hozd magaddal egy hónapnál nem régebbi orvosi bizonyítványt. E nélkül nem foglalhatsz el a diákotthoni helyedet.

Békés-Tarhos 1954. augusztus 22.

Gulyás György igazgató

A kollégiumi beköltözésre azonban már nem kerülhetett sor, a sok harc az Énekiskola fennmaradásáért és a hosszú reménykedés lezárult, az 1954/55-ös tanév meg sem kezdődhetett Tarhoson, mivel a Népművelési Minisztérium megszüntette az intézményt. Bár az előbbi kollégiumi eligazítást még elküldték, néhány nap múlva újabb távirati értesítést kaptak a diákok. Egy ilyet is őrzünk,⁸⁴ melyet Tóth Lászlónak küldtek Tápiógyörgyére, 1954. augusztus 25-én (19. kép): „*Újabb értesítésig ne indulj el Tarhosra évkezdésre. Gulyás György igazgató*”.

Végül megérkezett a 16-8774-4-18/1954. iktatószámú levél⁸⁵ az igazgató nevére:

⁸⁴ JMM.BT. 2007.1.138.

⁸⁵ JMM.BT. 2007.1.67. Részlete közölve: CSENDE 1976. 81.

NÉPMŰVELÉSI MINISZTERIUM

BUDAPEST, V., BÁTHORY-UTCA 10.

Gulyás György igazgató,

Békés-Tarhos.

Zeneművészeti Szakiskola

Értesítem Igazgató elvtársat, hogy a Népművelési Minisztérium művészetoktatási területén átszervezés folyik. Ennek végrehajtása során szükségessé vált a békés-tarhosi zenei gimnázium, zeneművészeti szakiskola, a vele kapcsolatos diákotthon és általános iskola működésének megszüntetése. Igazgató elvtársat a következő intézkedések megtételére hívom fel.

1. / Közölje a tanári karral az iskola megszüntetését.

2. / Készítsen javaslatot az iskola tanárainak és dolgozóinak elhelyezésére vonatkozóan, azok személyi körülményeinek legmesszebbmenő figyelembevételével. Az iskola tanárainak és dolgozóinak elhelyezését a Népművelési Minisztérium lehetőség szerint biztosítja.

3. / Értesítse a növendékeket, hogy a tanévkezdés alkalmával ne jelentkezzenek Békés-Tarhoson. Valamennyi tanuló továbbtanulási lehetőségét a Népművelési Minisztérium biztosítja. A tanulók elosztásáról azonnal intézkedés történik.

4. / Az iskola épületét, vagyontárgyait – további intézkedésig – Igazgató elvtárs tartozik megőrizni. Ezek sorsáról a Népművelési Minisztérium későbbi időpontban dönt.

Budapest, 1954. augusztus 28.

Jánosi Ferenc s. k.
miniszter első helyettese

Az Énekiskola 1954-től megszűnt működni, de emlékét, a „tarhosi szellem”-et a mai napig őrzik az ott felnőtt diákok és az 1976-ban útjára indult és mára országos hírnevet szerzett Békés-Tarhosi Zenei Napok nyári rendezvénysorozata, melyet 2010-ben immáron 35. alkalommal rendeztek meg.

IRODALOM

BÉKÉS-TARHOS 2006

Domokos Attiláné Farkas Margit – Mező Imre – Pallosné Rozgonyi Piroska (szerk.): Békés-Tarhos. 1946–1954. Békés, 2006.

CSENDE 1976

Csende Béla: Békés-Tarhos. (Az első magyar állami énekiskola élettörténete. 1946–1954) Békés, 1976.

F. PÁLFI 2002

Pálfi Zsuzsa, F.: BÉKÉS-TARHOSI ZENEI NAPOK nyitott könyv 1976-tól. Békés, 2002.

GULYÁS 1988

Gulyás György: Bűneim... Bűneim? Békés, 1988.

GYARMATH 2001

Gyarmath Olga: Tudsz-e Tarhosért lelkesedéssel dolgozni? Békés, 2001.

**Documents on the Life of the Békés-Tarhos Singing School (1946 to 1954)
in the Bequest of Dr. Olga Gyarmath**

- Ildikó S. Turcsányi -

Resume

Dr. Olga Gyarmath, 83, a retired grammar school pedagogue, a one-time teacher of the Tarhos Singing School, first the secretary then the vice-president of the Békés-Tarhos Circle of Friends, died in 2007. Acceding to her request, 500 valuable documents, part of her bequest, were donated to Jantyik Mátyás Museum in Békés. The most valuable parts of the collection are made up of the document dating from the short time of service (1947 to 1954) of the first state-run singing and music elementary school founded by György Gulyás. Based on Kodály's principles, the school tried to support talented provincial children. We hereby wish, in chronological order, to report on some of these documents of high value. The pupils' lists, the exercise-books, the drawings, the test-papers, the reportbooks and the credit slips illustrate the pupils' every life, while the syllabi, the teachers' notes, the form master's reports, the invitations, the information sheets, the director's instructions and the other official documents advise of the operation of the school. The most valuable piece of the bequest is a library loan booklet which contains signatures like those of Sándor Szokolay, composer, and István Csukás, poet, who were pupils of the school at the time.

S. Turcsányi Ildikó

Jantyik Mátyás Múzeum

H-5630 Békés, Széchenyi tér 4.

E-mail: turcsanyi.ildiko@freemail.hu

Dokumentumok a Békés-Tarhosi Énekiskola (1946–1954) életéről...

Országos Állami Ének- és zenei iskolák országos iskolái
BÉKÉS-TARHOSI ÉNEKISKOLA

VI. OSZTÁLY						
ÓRA	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTTÖRÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
8-9	SZÁMTAN	FIZIKA	SZÁMTAN	GAZDASÁGTAN KÉZMUNKA	FIZIKA	FIZIKA
9-10	MAGYAR	MAGYAR	EMBER ÉLETE	GAZDASÁGTAN KÉZMUNKA	MAGYAR	FÖLDRAJZ
10-11	EMBER ÉLETE	FÖLDRAJZ	TESTNEVELÉS	MAGYAR	SZÁMTAN	GAZDASÁGTAN SZABAD ÖSSZEGETÉS
11-12	TESTNEVELÉS	ENEK	TÖRTÉNELEM	RAJZ	ENEK	GAZDASÁGTAN KÉZMUNKA
12-1	RAJZ				VALLÁS	MAGYAR
1-2						

BÉKÉS-TARHOS, 1949. II.

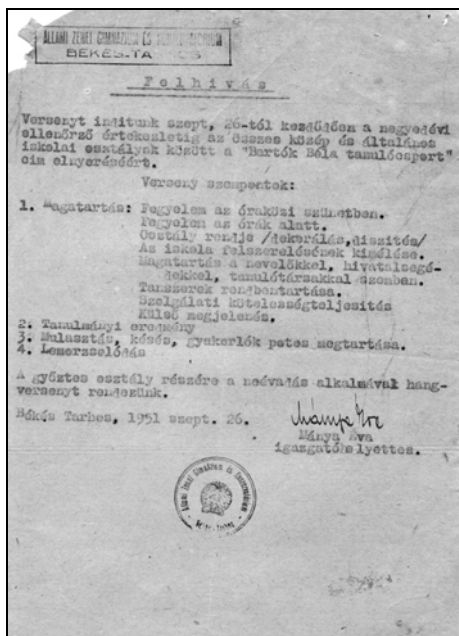
Békésmezőpályán
OSZT. FŐ

1. kép. Órarend 1949-ből (eredeti méret: 29,8 x 21 cm)

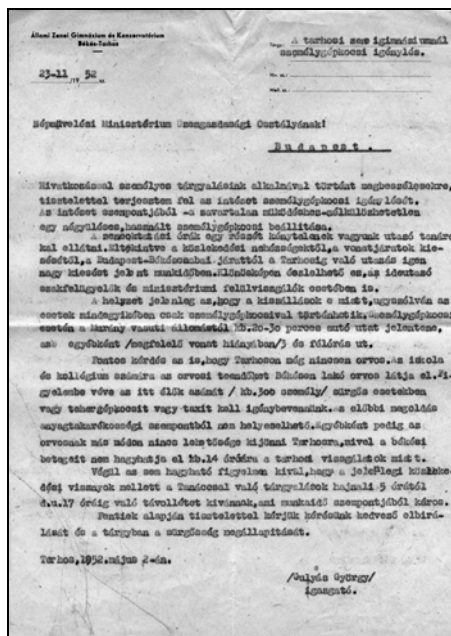
IV. q.1

	hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek	szombat	vasárnap
Hegedűs Klára		d.u. 2-3		d.u. 2-3		d.u. 2-3	
Flubai Ételke		d.u. 3-4		d.u. 3-4		d.u. 3-4	
Hóti Jolán	este 8-9		este 8-9		este 8-9		
Pau Éva	este 6,15-7,30	d.u. 3,15-4,30	este 6,15-7,30	este 6,15-7,30	d.u. 3,15-4,30	d.u. 3,15-4,30	
Tomoni Róza	d.u. 6-7		d.u. 6-7		d.u. 6-7		d.u. 3-4
Kedutó Klára	d.u. 5,30-6,30	reggel 6-7	d.u. 5,30-6,30	d.u. 5,30-6,30	reggel 6-7	d.u. 6,30-7,30	
Füredi Magdolna	este 6,30-7		este 6,30-7		reggel 6,30-7		
Nórádi Erzsébet	este 8-8,30	reggel 5,30-6,30	este 8-8,30	reggel 5,30-6,30	este 8-8,30	reggel 5,30-6,30	
II. gimn.							
Tóthi Zsuzsanna	reggel 6-7			reggel 6-7			
Brassó Erzsébet	reggel 6-7		reggel 6-7				
Károlyi János						reggel 6-7	

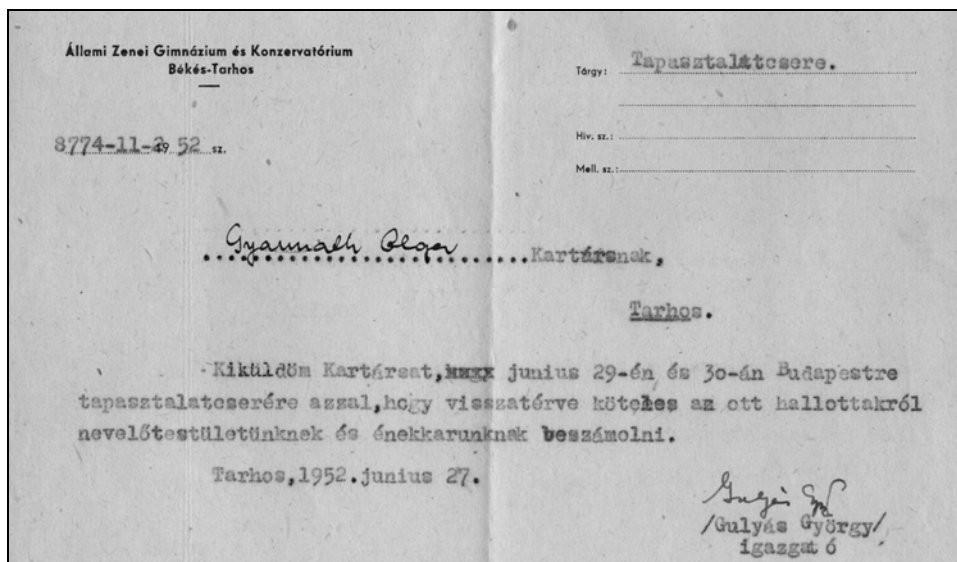
2. kép. Hangszeres gyakorlás beosztása (eredeti méret: 21 x 15 cm)

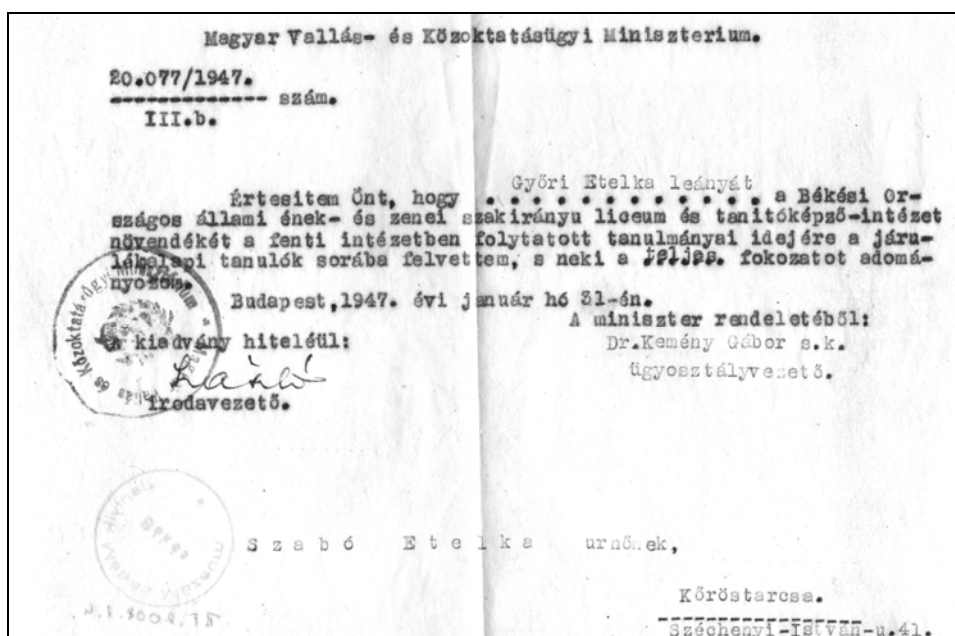
3. kép. Versenyfelhívás 1951-ből (eredeti méret: 14,8 x 21,3 cm)

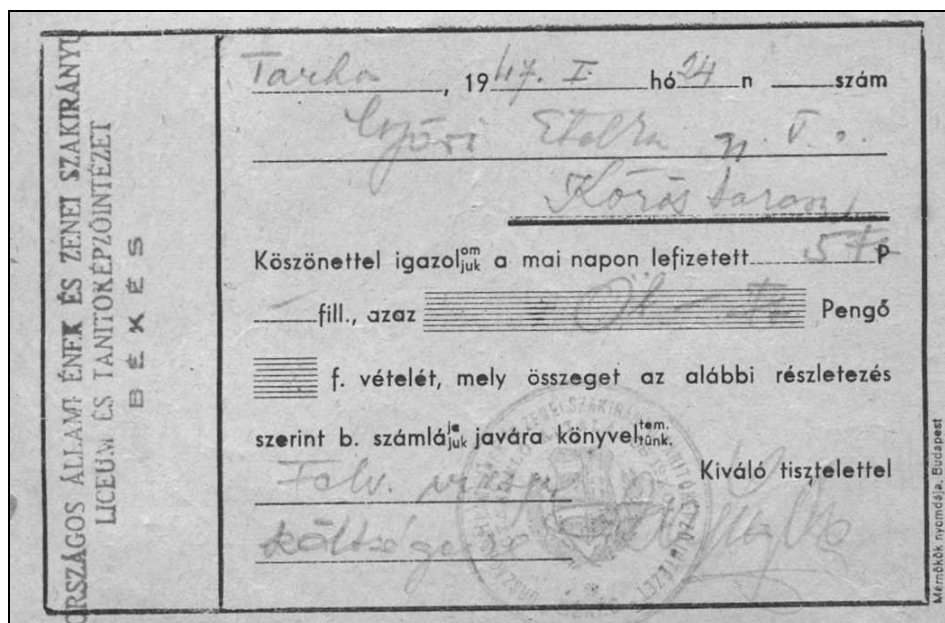
4. kép. Gépkocsi igénylése az iskola számára 1952-ből (eredeti méret: 20,8 x 29,3 cm)

5. kép. Kiküldetés papírja 1952-ből (eredeti méret: 20,7 x 14,7 cm)

8. kép. Minisztériumi értesítés Györy Etelkának, 1947 (eredeti méret: 21 x 15 cm)

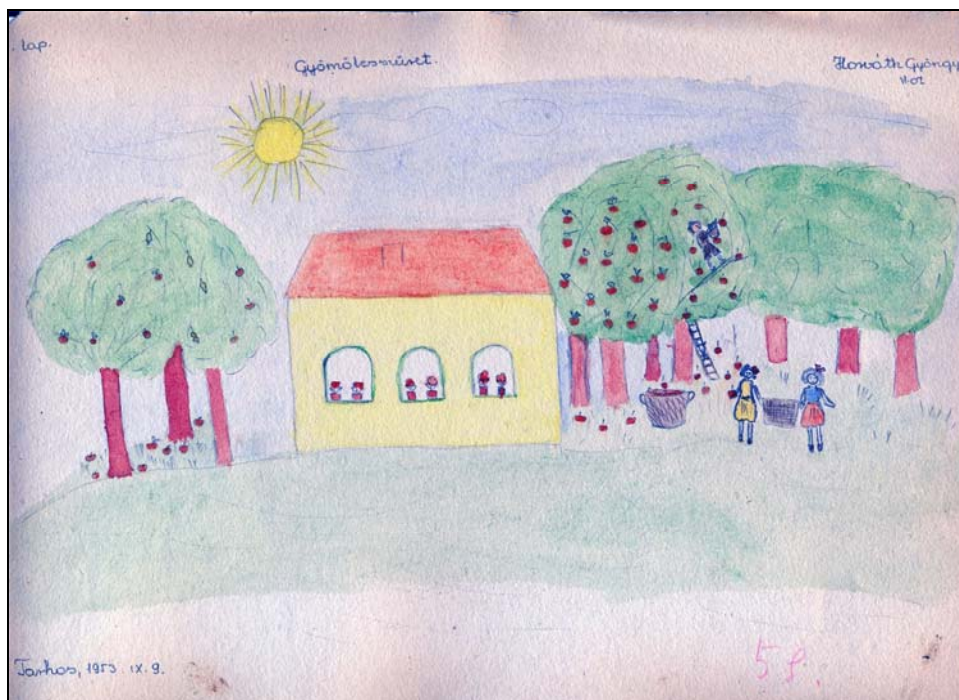

9. kép. Igazolás Györi Etelka befizetéséről, 1947 (eredeti méret: 13,8 x 9,5 cm)

10. kép. Hálótermet jelölő tábla
(eredeti méret: 24,9 x 17 cm)

11. kép. Osztálytermet jelölő tábla
(eredeti méret: 25,3 x 18,1 cm)

12. kép. „Gyümölesszüret”, iskolai rajz (eredeti méret: 30,4 x 22,1 cm)

13. kép. „Tavaszi”, iskolai rajz (eredeti méret: 30,7 x 22 cm)

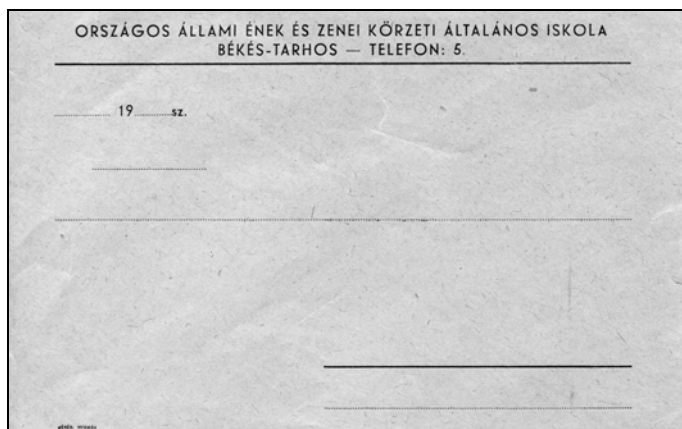

14. kép. „Parkrészlet”, iskolai rajz (eredeti méret: 30,1 x 21,9 cm)

15. kép. Üresen megőrzött papír fejléce (a fejléc eredeti mérete: 8,2 x 1,6 cm)

Dokumentumok a Békés-Tarhosi Énekiskola (1946–1954) életéről...

16. kép. Üresen megőrzött fejléces boríték (eredeti méret: 16,1 x 11,4 cm)

1.

283/1949 I. 264.	Олександрович: Судачин.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949.zept.6.	1949.zept.21 ByOr
284/1949 II. 265	Котлярев: Со таводелван ерѣ бѣра	<i>[Handwritten signature]</i>	1949.zept.7.	1949. nov. 10. ByOr
285/1949 II. 224.	Матвиш - Жемѣ математика и дѣл.м.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949.zept.12.	1950. VI. 13. Jung II.
166/1949 II. 82.	Халарало: Вр љеуб. лѣвѣа.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949.zept.13.	1949.zept.14. ByOr
288/1949 III. 232.	Онтровиѣ: Вр аѣлт мѣдѣрѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1949.zept.13.	1949. dec. 23. ByOr

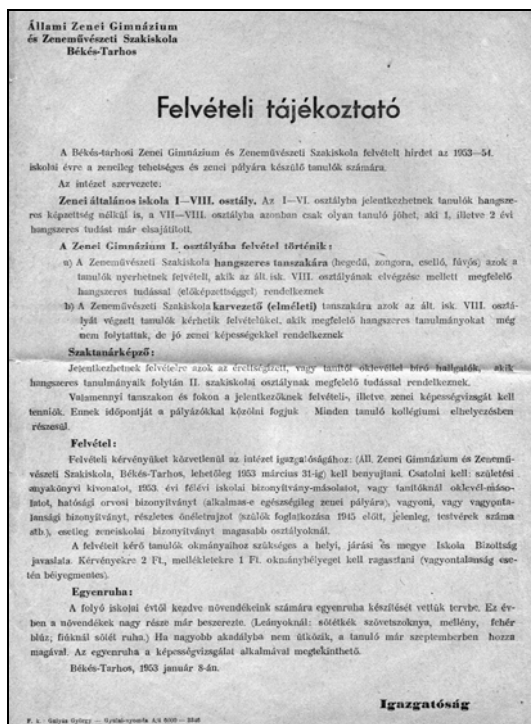
2.

281/1949 II. 201.	Реминѣ и текунѣ олѣѣа.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949. nov. 11.	1950. VI. 14. ByOr
285/1949 II. 248.	Толѣѣ: Голѣѣа. I. e.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949. nov. 11.	1949. dec. 23 ByOr
286/1949	Толѣѣ: Голѣѣа. I. e.	<i>[Handwritten signature]</i>	1949. nov. 11.	1949. dec. 23

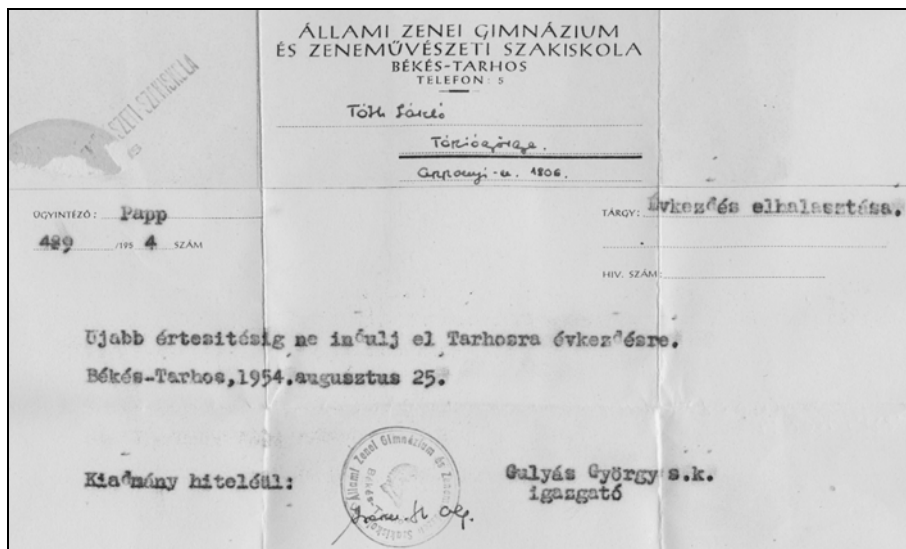
3.

41. 488.	Танама	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. IV. 4.
41/1949	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
41. 488.	Савѣѣа Дѣв I.	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. V. 18.
41. 330.	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. III. 29.
43/1949	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
41. 440	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
43/1949	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
41. 382.	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
42/1949	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.
41. 277	Толѣѣ	<i>[Handwritten signature]</i>	1950. III. 4.	1950. VI. 13.

17. kép 1–3. Alíráások a kölcsönző füzet 1, 7. és 17. oldaláról
(a füzet mérete: 17,5 x 24,3 cm)

18. kép. Felvételi tájékoztató, 1953. január (eredeti méret: 19,4 x 27,8 cm)

19. kép. Értesítés a megszűnés előtti napokból (eredeti méret: 20,7 x 14,5 cm)